WASHINGTON D C

Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 211. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 9-го ЖОВТНЯ 1953. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, OCTOBER 9, 1953. No. 211. XOL. LXI.

ПРЕЗИДЕНТ ВПОРЯДКУЄ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО СОВЄТСЬКІ БОМБИ

ВСІ УРЯДОВІ ЗАЯВИ МУСЯТЬ БУТИ УЗГІДНЕНІ; ПЛЯНУЄ СВОЮ ЗАЯВУ В ЦІЙ СПРАВІ

Вашингтон. — Президент Айзенгавер, стурбований „атомовим базіканням", яке протягом останніх днів виявилося в кількох взаємосуперечних заявах із урядових кіл, заборонив своїм урядовцям висловлюватися про атомову небезпеку без попереднього узгіднення з Крайовою Радою Безпеки або Білим Домом. Особа, що стоїть близько до президента, заявила, що подібна плутанина із заявами про атомову небезпеку „більше не повториться". Секретар оборони Вилсон сказав, що Совєти мають атомову й водневу бомби, але потребуватимуть три або чотири роки, щоб могти скидати на ЗДА. Директор Цивільної Оборони Вол Петерсон твердив, що Совєти ще не мають водневої бомби, а лише знають, як її продукувати. Але голова Уряду Оборонної Мобілізації Артур Флеммінг заявив, що Совєти можуть вже тепер скидати найжахливішу зброю на всі пункти в ЗДА. Ці взаємосуперечні заяви стурбували населення ЗДА, і демократичний сенатор Естес Кіфовер домагається, щоб президент вияснив дійсне положення і заспокоїв населення. І президент мав це зробити впродовж вчорашнього дня. Повідомлення Совєтів, що вони продукують водневу бомбу, викликало нові пляни в оборонній політиці ЗДА. Виринають два пляни. Один із них — скріпити оборону американського континенту (ЗДА і Канади), будуючи більше літаків та збільшуючи радарову сітку на півночі і далі від побереж Америки. Але щоб здійснити цей плян, треба видатки на нього значно збільшити супроти пропонованої суми 10 мільярдів долярдв. Другий плян почати переговори з Совєтами в справі укладання договору про взаємний ненапад. Але здійснення цього другого пляну заторкує справу оборонного пакту в Европі і зв'язану з нею справу озброєння Німеччини. Включення Німеччини до оборонної системи Европи викликає спротив Франції і Совєтів, які бояться відновлення німецької військової потуги. З цією справою пов'язане питання ратифікації Францією европейського оборонного пакту. Правда, ніхто з відповідальних політиків уряду Айзенгавера не думає про те, щоб договір з Совєтами про ненапад міг заступити розбудову власної оборони. Але про цей договір говориться в зв'язку з вирішенням німецького питання, щоб Совєти не думали, що озброєна Німеччина означає приготування нападу на совєтську Росію та її сателітів. Поголосками про договір неагресії з Совєтами занепокоєний Джан Фостер Доллес, побоюючись, щоб ці поголоски не стримали ратифікацію Францією мирового і оборонного договору з Німеччиною. Очікувана заява президента Айзенгавера про всі ці проблеми має вияснити ситуацію, якою занепокоєна громадська опінія ЗДА.

Загроза нового страйку з приводу внутрішньої боротьби між вантажниками

Бруклин, Н. И. — Внутрішня боротьба між вантажниками за те, хто має бути в проводі — Міжнародна Спілка Вантажників на чолі з Райєном, чи новозорганізована спілка, що далі була б членом АФП, — готова знову спаралізувати всі порти на східньому побережжі. Боротьба почалась тоді, коли вірний Райєнові провідник вантажників Анастазія із 75 робітниками не допускав до праці в бруклинському порті тих вантажників, які залишили Міжнародну Спілку Вантажників і організують нову спілку портових робітників, що матиме не скорумпований провід і буде очищена від злочинних елементів. Прихильники Райєна погрожували смертю своїм суперникам, і вони залишили працю, заявляючи, що не можуть працювати серед таких обставин. Поліція не допустила до бійки між членами конкуренційних спілок, але внаслідок внутрішньої боротьби перервано працю в деяких причалах. Суд розглядає справу дальшої заборони страйку.

Додаткова допомога знищеним посухою господарствам

Вашингтон. — Президент Айзенгавер призначив 10,000,000 долярів з особливого фонду стихійних нещасть на допомогу знищеним посухою фармерським господарствам в південно-західніх стейтах. Додаткова допомога призначена фармерам, які неспроможні прогодувати взимку своєї худоби. Необхідність допомоги стверджено на нараді президента з секретарем хліборобства, який реферував про потреби знищених посухою обширів. Значна частина призначених грошей буде витрачена на перевіз сіна з інших стейтів на південь.

СТАССЕН БУДЕ НАЙМЕНОВАНИЙ СЕКРЕТАРЕМ ПРАЦІ

Вашингтон. — З Білого Дому повідомлено, що президент Айзенгавер остаточно рішив найменувати Геролда Е. Стассена секретарем праці. Стассен займає тепер пост Адміністратора Взаємної Безпеки. Ще не відомо, коли офіціяльне найменування наступить. Стассен займе пост секретаря праці після Мартіна Диркіна, який зрезиґнував з того посту 10-го вересня, кажучи, що робить це тому, що президент Айзенгавер і його уряд не додержали передвиборчої обіцянки й не вжили відповідних заходів для зміни робітничого закону Тефта-Гартлі. Не відомо ще також, хто мав би зайняти пост Адміністратора Взаємної Безпеки після того, як його залишить Стассен.

Нюйоркські вищі школи очищають себе від підривних чинників

Вашингтон. — Голова Сенатської Підкомісії Внутрішньої Безпеки, висловив своє задоволення з постанови нюйоркської міської ради високого шкільництва про виявлення власними засобами підривних елементів у високих школах метрополії. Один з мотивів такого рішення були закиди, що діяльність Підкомісії Внутрішньої Безпеки на терені високого шкільництва суперечить академічним вольностям. Діяльність сенатської Підкомісії відбувалася рівнобіжно з працею Комісії Неамериканської Діяльности Палати Репрезентантів, доки нюйоркська Рада високого шкільництва не почала сама акції для виявлення підривних елементів, на базі ухвали Ради Реґентів з 24 вересня й за матеріяльною підтримкою міської ради Ню Йорку.

Молодь Південної Америки гостює в ЗДА

Ню Йорк. — До Ню Йорку прибула з Вашингтону група молоді з Південної Америки. 35 юнаків делеґували сюди різні країни Південної Америки (Арґентина, Волівія, Чіле, Колюмбія, Еквадор, Панама і Перу) з-поміж найкращих учнів своїх шкіл та визначних членів спортових і інших організацій. У висланні делеґатів були особисто заінтересовані президенти окремих країн. Делеґація пробула три дні в Вашингтоні, де її прийняв президент Айзенгавер. Прибувши літаком до Ню Йорку вона склала візиту в міській раді, де її привітав посадник міста в імені 8,000,000 населення, яке, як він підкреслив, має в своєму складі представників усіх народів світу, в тому числі багатьох з країн Південної Америки. Південно-американських гостей вже прозвали „юними амбасадорами". Мета їхньої подорожі — нав'язати нитки симпатії, [illegible] допоможуть в творенні [illegible] американської спільноти [illegible] перебування в ЗДА [illegible]атиме два тижні, під час яких вони побувають в 11 великих містах країни.

Міжпарляментарне об'єднання нараджуватиметься без еспанських еміґрантів

Вашингтон. — Еспанські парляментаристи - республіканці, що перебувають на еміґрації і що досі приймали живу участь в працях Міжпарляментарного Об'єднання, не будуть присутні на засіданнях цього об'єднання, яке розпочинає свої наради у Вашингтоні цієї п'ятниці. Рішення не висилати на ці наради запрошення еспанським республіканцям пов'язане з недавно підписаним військовим пактом між ЗДА і Еспанією, що до її теперішнього уряду ставляться неприхильно еміґранти-республіканці. Проте, невислання запрошення не означає припинення співпраці з республіканцями, які й надалі засідатимуть в керівному органі, — Міжпарляментарній Раді, що збирається одночасно в Капітолю.

Забороняють газові холодильники — як небезпечні для життя

Ню Йорк, Н. И. — 200 інспекторів перевіряють газові холодильники в Ню Йорку, які охолоджуються водою, бо вони, як виявилося, небезпечні для людського життя. Цю перевірку ведеться тому, що від такого типу холодильника згинув 26 вересня один чоловік. Таких холодильників у Ню Йорку нараховують коло 40,000, і майже половина з них в такому стані, що їх не можна направити. Комісар здоров'я д-р Джан Ф. Маґоні заявив, що Уряд Здоров'я заборонить вживати холодильники старого типу після 1 січня 1954 року. Заступник комісара здоров'я Джером Тріхтер сказав, що заборона користуватися старого типу холодильниками врятує життя багатьом мешканцям Ню Йорку. Холодильники цього типу перестали виробляти вже 20 років тому.

Конференція хірурґів остерігає проти надуживання знечувальних засобів

Шікаґо. — З'їзд американських хірурґів у Шікаґо звернув увагу на своїх нарадах на побільшення числа смертельних випадків, особливо в операційних залях. Виявляється, що останнім часом впроваджено широко рекламовані знечулювальні засоби, які діють від'ємно у випадках серцевих недуг. Про такі випадки вказано в справозданні керівника медичного відділу нюйоркського університету, який свої спостереження спирає на 1,344 випадках знечулювання.

ВЗЯЛИ 600,000 ДОЛЯРІВ ВИКУПУ І ВБИЛИ СХОПЛЕНОГО ХЛОПЦЯ МІЛЬЙОНЕРА

Кензас Сіти, Мо. — Кілька днів тому схоплено було 6-річного хлопця Бобі Ґрінґліза, сина мільйонера. Бандити, що його викрали, домагалися 600,000 долярів викупу. Батьки через своїх спільників дали бажану суму викупу, але три дні пізніше ФБІ повідомило їх, що їхній син вбитий і закопаний за хатою Бонні Бравн Геді, яка викрала була малого Ґрінґліза. Представники ФБІ і поліція арештували 37-річного Карла Остіна Голла і 41-річну Бонні Бравн Геді, які призналися, що це вони схопили хлопця. Але Голл твердить, що це не він застрілив сина Ґрінґліза, а 37-річний Томас Дж. Марш, якого шукає поліція по всіх стейтах ЗДА. Голл заявив, що він знав родину Ґрінґлізів і вже два роки тому плянував викрасти їхнього сина. Але він твердить, що не думав вбивати хлопця, а зробив це Марш кілька годин після того, як Голл привіз схопленого хлопця. Геді заявляє, що вона не знала, що викрадає хлопця, бо Голл казав їй, що це його дитина, яка живе з матір'ю. Вони обоє зараз після слідства твердили, що не викрадали хлопця. У Голла заарештованого припадково, знайшла поліція коло 300,000 долярів (двадцятками і десятками), і це було доказом, що він викрав сина Ґрінґлізів, бо такими банкнотами виплачений був викуп. Всі ці три особи були по кілька разів карані й арештовані, — жінка за проституцію, а Марш за неморальні стосунки з нелітніми хлопцями. Подія схоплення й вбивства хлопця глибоко схвилювала публічну опінію в цілій країні, подібно, як голосне свого часу схоплення сина Ліндберґа, відомого летуна.

В АМЕРИЦІ

● **Об'єднання залізничників** Центральної Америки оголосило страйк в Ґватемалі, яким охоплено 6,000 залізничників. — Залізниці країни припинили працю. Страйк буде продовжуватись, бо працедавці вважають домагання підвишки платні за невикональне і необґрунтоване.

● **Державний Департамент** отримав подяку від В'єтнамського посольства за призначення додаткових 385,000,000 долярів на військову допомогу Індо-Китаєві. Посольство запевняє, що ця допомога прискорить створення нових 135 батальйонів для боротьби проти комуністичних відділів.

● **Два цивільні експерти** радарів, які працювали в Армії і яких Армія усуває з мотивів безпеки, заповіли, що вони будуть боротися проти їхнього звільнення. Окрім них усунено з секретних постів й інших цивільних працівників, які не заповіли спротиву.

● **Конґресмен Пол А. Файно** домагається, щоб поліція гостріше карала тих водіїв авт, які в околицях шкільних будинків їздять із недозволеною швидкістю та спричиняють автові катастрофи. Він домагається також, щоб збільшити число вулиць у місті, якими можна їздити тільки в один бік, бо це зменшить автові катастрофи на вулицях міста.

● **Сенатор Денніс Шаве,** демократ із Ню Мексіко, повідомив, що він виїжджає 14 жовтня на інспекцію будови морських і летунських баз в Еспанії, які там мають будувати згідно з недавно заключеним договором. Він поїде також на інспекцію військових баз до Північної Африки.

● **Губернатор Томас Дюї** заявив, що він невдоволений заявою свого заступника Артура Віка, який відвідував злочинця Фея в тюрмі Сінґ Сінґ. Демократи домагаються резиґнації Віка з його посту, а Дюї повідомить про своє рішення в найближчих днях.

● **В Ню Йорку** йде завзята боротьба між кандидатами на пост посадника. За цей пост змагаються аж два демократичні кандидати, один республіканець, один ліберал і один лівий, на якого голосуватимуть комуністи.

● **З Буенос Айрес доносять** про велику повідь на прикордонні з Уруґваєм. Ріка Уруґвай виступила з берегів, нищучи великі обшири землі в цих двох країнах. Понад 1000 осіб змушені досі залишити свої доми і ратуватися втечею.

Мирова конференція про Корею під знаком запиту

Об'єднані Нації. — Серед держав, приналежних до Об'єднаних Націй, скріплюється переконання, що комуністи не відступлять від своїх домагань перетворити політичну конференцію в справі Кореї в конференцію „круглого стола", в якій братимуть участь в характері „невтральних" — Совєти, Індія, Індонезія, Бурма, і Пакістан. Таким чином, якщо ОН, а насправді З'єдинені Держави, не поступляться комуністам, то вся конференція в справі Кореї, а з нею і вся проблема миру на Далекому Сході станують під знаком запиту. Тому англійський делеґат в ОН, державний секретар Селвин Ллойд, хоче розвідати перед своїм виїздом до Лондону на наради з міністром Іденом, що насправді думають З'єдинені Держави, коли у своїй останній ноті до червоного Китаю заявили, що сама політична конференція в справі Кореї, себто визначені вже ОН делеґати, (16 альянтських комбатантів, Південна Корея, Північна Корея, червоний Китай і Совєти) могли б призадуматися над можливим внеском, про допущення на конференцію і інших держав. Ніхто з представників ЗДА досі не заявив, чи в такому разі ЗДА були б за допущенням „невтральних", чи далі запротестували б проти цього. Загально думають, що ЗДА погодилися б на поширення конференції також азійськими державами, які не брали участи в корейській війні, якщо спершу дійшло б до згоди у справі об'єднання Кореї і якщо така поширена конференція мала б зайнятися також іншими справами, головно замиренням в Індо-Китаї. Тим часом наближається передбачений договором про перемир'я термін 28 жовтня, коли мала б розпочатися мирова конференція в справі Кореї, а комуністи не дали відповіді ані щодо часу ані щодо запропонованого місця конференції.

Індія скаржиться на погрози південно-корейського уряду

Вашингтон. — Амбасадор Індії Г. Л. Меґта вручив в державному департаменті ноту із скаргою на погрози, що їх висловлює на адресу індійських військ в Кореї південно-корейський уряд. Індійський амбасадор розмовляв про це з заступником державного секретаря Робертсоном, що свого часу їздив до Кореї і переконав през. Синґмана Рі не ставати в опозицію до проєкту перемир'я. Американські офіційні чинники відмовилися дати про це інформації, але сам індійський амбасадор оповів журналістам, що він дістав запевнення в державному департаменті, що ЗДА рішуче протиставитимуться всяким актам насильства у відношенні до Невтральної Комісії і зокрема індійських військ. Індія не думає вносити цю справу на Об'єднані Нації. — Тим часом у Кореї все ще напружена атмосфера. Комуністи атакують Синґмана Рі і ЗДН за те, що 67 антикомуністичних полонених, які скривалися були після втечі в червні ц. р. 27,000 полонених — переїхали з Кореї приватними літаками на Формозу. — Південно-корейський маршал Дюк рішуче це заперечив і назвав „смішними й невідповідальними" поголоски, нібито він плянував насильно звільнити з полону всіх теперішніх неповоротців і напасти на індійські війська.

Крок вперед на шляху до европейської федерації

Рим. — Конференція представників 6-ти держав у Римі, що обмірковує справу створення надрядного европейського уряду для оборони, економіки і закордонної політики, осягнула несподівано поважні успіхи, коли репрезентант Франції, що був до цього часу в опозиції, змінив своє становище і заявився в принципі за політичною єдністю, чи пак федерацією. Ця конференція радить від 22 вересня. Беруть в ній участь представники Франції, Італії, Німеччини, Бельґії, Голляндії і Люксембурґу, себто держави так званого Пляну Шумана, Европейської Спільноти Сталі і Вуґілля. Постанови цієї спільноти стали підставою для виготовлення конституції ширшої федерації. Під натиском делеґатів п'яти інших держав і після заклику одного з французьких прихильників такої европейської спільноти, віце-прем'єра Тейтжена, що був членом комісії, яка підготовила проєкт конституції майбутньої федерації, один член французької делеґації полетів з Риму до Туреччини, щоб там зустрітися з французьким прем'єром Ляніє́лем та міністром закордонних справ Бідо і дістати від них остаточні інструкції. Ці керівники теперішнього уряду Франції пішли по лінії плянів спільноти, і тому на конференції у Римі прийшов зворот до кращого. Всі учасники конференції здають собі справу, що Франція погодиться тільки на якнайслабший зверхній „федераційний уряд" з якнайменшими надрядними правами, проте це був би вже таки перший крок до дійсної федерації европейських держав. Зате конференція міністрів закордонних справ названих шести держав, передбачена на найближчий понеділок у Гадзі, буде відложена мабуть до листопада, щоб уможливити докладне перестудіювання вислідів римських нарад.

СУПЕРЕЧНІ ІНФОРМАЦІЇ В СПРАВІ РЕПАТРІЙОВАНОГО З АВСТРАЛІЇ УКРАЇНЦЯ

Ню Йорк. — Ще 21-го серпня агенція Юнайтед Пресс повідомила з Неаполю, Італія, що на одному італійському кораблі поповнив самогубство, повісившись, совєтський моряк, українець Василь Остроків, який втік був із совєтського корабля, але якому Австралія відмовила права азилю й транспортувала його до Франції, звідки він мав бути репатрійований до Совєтського Союзу. Після передачі цього повідомлення пресою, 2-й Відділ ООЧСУ в Ню Йорку звернувся окремим листом до президента Айзенгавера та державного секретаря Доллеса, прохаючи, щоб вони інтервеніювали для вияснення тієї справи. Копії листа були вислані м. і. теж австралійській амбасаді. В дні 1-го жовтня Відділ ООЧСУ одержав листа з державного департаменту, в якому сказано, що відповідь на інтервенцію в справі Василя Острокова спізнилася з уваги на намагання одержати відповідні інформації в тій справі і що з „наявних тепер інформацій" виходить, що „моряк залишив Австралію за власною згодою і що австралійська влада не робила на нього жадного натиску в жадній формі і в жадній стадії".

ФРАНЦІЯ ПІДТРИМУЄ МОСКВУ ЩОДО КОНФЕРЕНЦІЇ „ВЕЛИКОЇ П'ЯТКИ"

Париж. — Французька рада міністрів рішила підтримати совєтську пропозицію відбути конференцію „великої п'ятки", себто найвищих представників ЗДА, Англії, Франції, Совєтів і червоного Китаю. Гадають, що наслідком такого рішення Франція впливатиме на відповідне сформулювання відповіді 3-ох західніх великодержав на останню ноту, в якій була ця пропозиція. Французький уряд схильний засісти за один стіл з червоним Китаєм тому, що не хоче пропустити ніякої нагоди, яка могла б довести до закінчення 8-літньої війни в Індо-Китаї. Франція хотіла б проблему замирення в Індо-Китаї зв'язати з таким самим питанням щодо Кореї, і французький міністер закордонних справ виразно говорив про це у своїй ноті, яку залишив у Вашинґтоні в липні ц. р. Через те, що політична конференція у справі Кореї, а разом з нею і тривкий мир в Кореї станули під знаком запиту, Франція шукає способу говорити про Індо-Китай на конференції 5-ти держав. Французький уряд все таки рахується з можливою гострою опозицією до такого безпосереднього конферування з китайськими комуністами, тим паче перед замиренням у Кореї, і тому французький міністер закордонних справ Бідо пропонуватиме, щоб спершу перевести конференцію „великої чвірки" у справі Німеччини, а щойно потім нараду „великої п'ятки" виключно у східньо-азійських справах. Він натискатиме на те, щоб така конференція „великої чвірки" відбулася по змозі найшвидше, отже перед 15 листопада. У своїй попередній ноті три західні великодержави пропонували Москві перевести наради міністрів 4-ох великодержав в дні 15 жовтня в Люґано, в Швайцарії. Совєти замовчали у своїй відповіді цей термін і пропоноване місце зустрічі „великої п'ятки". Французи багато сподіваються від англійського прем'єра Черчила, першого адвоката безпосередньої конференції з большевиками.

Тим часом з Лондону заперечили поголоски, наче б Черчил збирався сам їхати до Москви підготовити зустріч „великої чвірки". Зате він, мовляв, далі підтримує цю ідею, але узгіднює її у постійному зв'язку з Вашинґтоном і Парижем. Черчил вважає теперішній момент за догідний для переговорів з большевиками, бо вірить, що внутрішні труднощі Совєтів, головно в сільсько-господарській ділянці, примушують Совєтів шукати „перемир'я" у холодній війні, а таке перемир'я, на думку англійців, може наблизити світ до тривкого миру. З Вашинґтону нема ще відгуків на ці останні кроки Франції й Англії.

Суперечні вістки про справу Трієсту

Рим. — Американська амбасадорка в Італії, Клер Люс, повідомила італійського прем'єра Пеллю, що в найближчому часі уряд ЗДА виступить з новими поважними пропозиціями щодо мирної розв'язки італійсько-юґославського спору в справі Трієсту. Заява американської амбасадорки формально торкалася італійської ноти до західніх альянтів з 13 вересня. Тим часом офіційні чинники у Вашингтоні не потвердили цієї заяви й заперечили, начебто три західні великодержави змінили своє дотеперішнє становище, що йшло по лінії італійських претенсій. Італійський прем'єр Пелля, який кілька днів тому погрожував, що зміна становища трьох великодержав на користь Юґославії примусить Італію зревідувати своє відношення до Атлантійського пакту, заявив тепер „лагідно", що мирове порозуміння у справі Трієсту полегшило б переведення ратифікації европейського пакту безпеки в італійському парляменті.

До Британської Ґвіяни прибувають бойові кораблі

Джорджтавн, Британська Ґвіяна. — У зв'язку з недавніми масовими демонстраціями, зорганізованими комунізуючою народною прогресивною партією, яка домагається різних реформ в ділянці праці, місцеві відділи поліції і добровільців були скріплені британськими бойовими кораблями, а серед них кружляком „Сюперб" (8,000 тонн). Інші кораблі вирушили з Британії через Атлантик, щоб запобігти можливим ускладненням на цукрових плянтаціях цієї важливої британської колонії. У зв'язку з повідомленням про це, пересланим через Британську Радіову Корпорацію, провід прогресивної партії в Британській Ґвіяні видав заяву, в якій виступає проти такого роду запобіжних заходів і запевняє, що в країні панує спокій, а що це колоніяльний уряд намагається викликати гістерію. Населення Британської Ґвіяни (437,000 осіб) складається в більшості з східніх індіян. Територія цієї колонії дорівнює 83,000 квадратових миль.

В СВІТІ

● **У Норвеґії,** недалеко столиці Осльо, частина гори зсунулась на шлях, на якому відбувався великий коловий рух. Чотири особи згинули в засипаному автобусі, 5-та особа померла на удар серця, спричинений цією подією. П'ять авт ушкоджено й багато осіб поранено. Засипано багато домів, — один із них перекинувся.

● **В Індонезії,** де вічно нема спокою, уряд рішив охопити всіх чужинців більшою контролею. Міністерство справедливости створило окремий уряд для переведення такої контролі.

● **Вальтер Шрайбер** є урядуючим заступником посадника західньої частини Берліну на місце померлого Ернста Ройтера. Він є християнським демократом, а Ройтер був соціялістом. Загальні вибори відбудуться щойно в грудні 1954 року. До того часу правитиме тимчасовий міський сенат.

● **Американський конґресмен** Роберт Чіперфілд, голова комісії закордонних справ, республіканець з Іллінойсу, приїхав разом з американським амбасадором Боленом до Москви. Це перший раз Болена не обставляли совєтськими „янголами хоронителями". Так само звільнили від них англійського амбасадора в Москві сера Гейтера.

● **Єгипетський** тричленний Революційний Трибунал оскаржив ще п'ять осіб за змову з „чужинецькими елементами" проти теперішньої влади. Чотирьом із них закидають тортурування „патріотів" в 1952 році.

● **У Східньому Берліні** з великою парадою святкували 4-і роковини існування у Східній Німеччині комуністичної „суверенної" влади. При цій нагоді „вибрали (себто: Москва призначила) Вільгельма Піка, вишколеного в Москві голову німецької „з'єдиненої соціялістичної" (комуністичної) партії знову „президентом."

● **У новому уряді Аденауера** Теодор Оберлендер буде окремим міністром для справ втікачів. Вальдемар Крафт буде міністром для зв'язків із східньою частиною Німеччини під совєтською окупацією.

● **У Фінляндії комуністи** голосували в парляменті разом із скрайніми правими, щоб не допустити до влади соціялістів, які є там найбільшими ворогами комуністів.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

АКТУАЛЬНІСТЬ ОБОРОНИ

Слова і діла потверджують, що вся внутрішня і закордонна політика країни зосереджена тепер на проблемі оборони, що з черги доказує її максимальну актуальність. Впродовж одного тільки дня, минулого вівтірка, на тему оборони забрали голос чотири найбільш авторитетні в тих справах державні мужі: президент Айзенгавер, державний секретар Доллес, секретар оборони Вилсон і голова Адміністрації Цивільної Оборони Петерсон.

Президент Айзенгавер, промовляючи на зібранні Об'єднання Жінок Церкви Христа, ствердив, що з уваги на те, що Москва знає таємницю атомової й водневої бомби, З'єдинені Держави й з ними вільний світ можуть запевнити собі відповідну оборону в теперішніх обставинах тільки великою перевагою в продукції та нагромаджуванні атомової й водневої зброї. Президент вважає, що тільки така перевага зможе вдержати мир, загрожений імперіялістичною й агресивною політикою Москви. „Ми і наші приятелі у вільному світі мусимо будувати, вдержувати і платити за військову могутність, яка забезпечувала б нам достатню охорону перед нападом" — твердив президент, додаючи, що „з такого становища забезпеченого довір'я, ми мусимо старатись пізнати й задовольнити законні аспірації й надії всіх народів".

Секретар оборони, Чарлз Е. Вилсон, доповнив думки президента Айзенгавера твердженням, що Совєтський Союз відстає в продукції атомової і водневої бомб, в порівнянні з Америкою, на щонайменше три роки. Вилсон, відповідаючи на запити кореспондентів на пресовій конференції, теж висловив сумнів, чи Совєти, маючи водневу бомбу, вже сьогодні мають можливість її доставити й скинути на обраний об'єкт їхньої агресії.

В. Петерсон, промовляючи на зібранні Жіночого Дорадчого Комітету в очолюваній ним Адміністрації Цивільної Оборони, перестерігав, що використання атомової й водневої зброї на випадок війни є неминуче і що знищень та руїн від тієї зброї не оминула б теж Америка.

Державний секретар Джан Фостер Доллес, наче маючи на думці всі ці твердження, вияснював на пресовій конференції, що в такій ситуації З'єдинені Держави й вільний світ повинні робити все можливе, щоб якнебудь договоритись зі Совєтами, хоч ані він сам, ані напевно ніхто інший з відповідальних державних мужів у можливість такого договорення не дуже вірить. Доллес заявив це одверто, кажучи, що Москва досі не дала жадного переконливого доказу на те, що вона бажає собі чесного порозуміння та що вона була б готова таке порозуміння респектувати.

Таких і подібних виступів було в останньому часі багато більше. Всі вони, разом з численними фактами в політиці й боротьбі, включно з підписаним недавно американсько-еспанським договором, великими воєнними вправами альянтських збройних сил на середземному просторі, заходами для здійснення европейської оборонної спільноти тощо, підкреслюють ту велику актуальність оборони на Заході, що мусить мати свої далеко конкретніші причини, ніж ті, про які загал знає.

Важко сказати, чи й до якої міри згадані чотири виступи керівників американської закордонної й оборонної політики були спільно пляновані та узгіднювані. Все ж таки добре сталося, бо одночасність і пов'язаність тих виступів допомагає побачити цілість оборонної проблематики. Американському загалові легше прийняти заяву Доллеса про потребу „шукання доріг порозуміння зі Совєтами", як він рівночасно слухає запевнення про конкретніші і певніші заходи американської оборони вроді посилення військової могутности країни.

Багато американських громадян, головно тих, які походять з поневолених Москвою країн, і численні інші народи з новою надією прийняли запевнення президента Айзенгавера, що для оборони Америки необхідно пізнати й піти назустріч „справедливим аспіраціям і надіям всіх народів". В цьому цілком певно криється одна з найбільших таємниць оборони. Бо коли б Америка й вільний світ „пізнали й пішли назустріч справедливим аспіраціям" мільйонів поневолених Кремлем неросійських народів та допомогли їм здійснити ту їхню основну аспірацію — визволення від Москви та встановлення їхніх національних держав, тоді перестали б існувати теперішні оборонні проблеми, бо не було б більше московської загрози.

ЗАХИСНИК КОНСТИТУЦІЇ

Безпосередньо перед відкриттям судейської каденції 1953-54 р., в понеділок 5 жовтня голова Найвищого Суду З'єдинених Держав, Ірл Воррен, склав дві присяги: одну — як охоронник конституції, другу — як суддя. Першу присягу провів суддя Гюго Л. Блек у приявності інших вісьмох суддів в конференційній залі; другу провів судовий урядовець Гаролд Б. Біллі у приявності президента Айзенгавера та його дружини, в приявності рідні Ірла Воррена й високих достойників у залі судових засідань.

У першій формулі присяги головний суддя сказав: „Я, Ірл Воррен, оцим урочисто присягаю, що буду підтримувати й обороняти конституцію З'єдинених Держав проти всіх ворогів, як чужинних так і внутрішних; що буду їй наскрізь вірний і відданий; що беру на себе цей обов'язок свобідно, без жадної умової застороги та без наміру її обійти, і що буду добре й вірно виконувати обов'язки мого становища, яке саме маю перебрати на себе. Так мені, Боже, допоможи!"

Судейська присяга, складена Ворреном, звучала так: „Я, Ірл Воррен, оцим урочисто присягаю, що буду вимірювати справедливість без огляду на особи і буду вважати, щоб мали рівне право як бідні, так і багаті; і що буду вірно і безсторонньо справувати і виконувати всі обов'язки, признані мені як судді, відповідно до моїх найкращих здібностей і розуміння, згідно з конституцією й законами З'єдинених Держав. Так мені, Боже, допоможи".

Після складення другої присяги головний суддя зайняв своє місце за столом посеред інших суддів, поглянув на залю, усміхнувся привітливо до президента, його дружини й своєї рідні, і так обняв уряд. Після того всі гості вийшли з залі, а Найвищий Суд приступив до вирішування справ.

Ці справи під теперішню пору незвичайно важливі. Уже під час виборчої кампанії на одно з перших місць вибилася справа вирізнювання рас і свобода релігії; далі — свобода слова, преси й зібрань, що їх охороняє 1-ша поправка до Конституції. У нижчих судах виявилися різні погляди й рішення щодо прав чужинців, присяги, релігії й вирізнювання рас у школах та під час законодавчих слідств, обмежень для комуністів або інших груп, що проповідують насильну зміну режиму, як теж справа правного визнання й реєстрації підривних організацій.

Таких справ намножилося багато в різних окружних судах, і від багатьох рішень пішли відклики до Найвищого Суду. Серед тих справ помітний спір за розуміння 1-шої поправки до Конституції,, якої майже не оспорювано в ЗДА впродовж 130 років її існування.

Нічого дивного, що на головного суддю, як на голову Найвищого Суду, звернена увага цілої країни. Хоч він сам не має права впливати на думку своїх колеґ, правнича мудрість головного судді в минулому не раз потягала за собою більшість суддів, і так приходило до однозгідних рішень.

В Америці прийнялася засада, що „Конституція — це те, що визнає Найвищий Суд". Це тому, що американська конституція дуже проста й коротка і лише Найвищий Суд вирішує справи, які не є в ній точно здефінійовані. Тому становище головного судді в З'єдинених Державах — це наймогутніше в світі суддейське становище. Правник Брайс писав, що Найвищий Суд — це „живий голос Конституції", а головний суддя — це живий символ суду й ідеї справедливости, яку суд представляє.

Загал населення переконаний, що головний суддя — це другий урядовець після президента, не зважаючи на те, що він не вибраний загалом, а покликаний президентом. Правда, Конґрес, як збірне тіло, могутніший від Найвищого Суду, одначе ні один провідник Конґресу, значить ані спікер Палати Репрезентантів, ані провідник Сенату не мають такої поваги, як голова Найвищого Суду. Хоч він не має в своєму розпорядженні ні федерального скарбу, ані війська, ані преси — він сам собою виконує ролю головного охоронця Конституції.

Сила головного судді коріниться вже в самій американській суддейській системі. З'єдинені Держави — це одна з небагатьох країн, в якій суди становлять ділянку уряду, рівнорядну з законодавчою й виконною. Навіть у найдемократичніших державах останнє слово має, звичайно, законодавче тіло, відповідальне безпосередньо перед загалом. В Америці законодавці, і навіть Білий Дім, мусять коритися Найвищому Судові, як це пам'ятає кожен громадянин на прикладі президента Трумана в 1952 р., коли він перебрав під свою управу сталеву промисловість, щоб припинити страйк. Тоді Найвищий Суд вирішив, що розпорядження президента не було „конституційне". Згадане вирішення перейшло до історії, а втім майже кожне вирішення Найвищого Суду вважається за історичне. Важливе й те, що при вирішуванні судових справ головний суддя є рівний кожному іншому судді Найвищого Суду тому, що справи вирішується більшістю голосів.

Одначе, головний суддя має три функції, які дають йому більший авторитет, ніж його колеґам, а саме: він є президентом суду на відкритих сесіях; керівником під час конференцій, на яких вирішуються справи; він приділює справи поодиноким суддям, щоб вони написали судові опінію.

Якщо головний суддя має широке зрозуміння цих прерогатив, він може зручно керувати іншими суддями, мати домінуючий вплив на цілий суд і таким чином визначати напрям при розширенні Конституції. Про Ірла Воррена пишуть, що він має дуже розвинене відчуття вдачі людини і тим зумів придбати собі прихильність обох партій в Каліфорнії. З уваги на велику різницю поглядів серед теперішніх членів Найвищого Суду на деякі справи, саме така людина може грати дуже важливу ролю в осягненні згоди при вирішуванні важливих справ.

ВІЙСЬКОВА СИЛА І СЛАБІСТЬ СОВЄТІВ

Яку військову силу являють Совєти, вказують на це такі короткі цифри: У своїй ноті до Великої Британії з 25 лютого 1951 року совєтський уряд заявив, що він „зредукував" свою армію до сили 2½ мільйона вояків і старшин, себто до числа, що було на початку другої світової війни. Зате у Закордонній Комісії американського Сенату проголошено в минулому році такі числа: 175 совєтських дивізій, з них 65 змеханізованих, по 12 до 14,000 вояків у кожній; 20,000 оперативних літаків, із 4,000 „джетів", і 300 підводних човнів в морській фльоті. Совєти мають три дреднавти, 11 кружляків, 50 нищильників, 15 торпедних човнів і багато допоміжних кораблів. Нова совєтська програма морських зброєнь передбачувала 3 дреднавти, 20 кружляків, 120 нищильників і 1,000 підводних човнів. 45 воєнних кораблів Совєти дістали 9 лютого 1948 року, як совєтську частину розподіленої італійської воєнної фльоти. Це м. і., теж один із доказів парадоксальности альянтської політики: спершу скріплювати большевиків коштом Італії, а потім давати Італії гроші на будову суходільної і морської сили, як партнера НАТО! Очевидно, що ці цифри нині перестарілі, бо СССР зброїться буквально вдень і вночі. Не врахована тут теж атомова зброя. Але вже рік тому приймалося, як безсумнівну правду, що Совєти тримають під зброєю не лише своїх 2½ мільйона вояків, але й приблизно 1,200,000 вояків сателітських держав.

Отож самі ці сателітські держави вдержують понад 60 дивізій, себто округло подвійно стільки, скільки альянти мають разом у Західній Европі. Найбільш озброєним сателітом є Польща. Московському генералові Константинові Рокосовському казали спеціяльно пригадати собі польське походження й настановили польським міністром військових справ для організації вірної Москві армії. У самій Польщі нараховується реґулярну армію на 350,000 вояків, не рахуючи поліції. У Східній Німеччині „поліція" нараховує 52,000 членів. Зате у Східній Німеччині Совєти тримають власних 32 дивізії, — 10 дальших совєтських дивізій — стаціоновані в інших сателітських державах. Румунія є другою щодо чисельности військової сили сателітською країною: 250,000. Чехословаччина й Мадярщина мають по 180,000 реґулярного війська, Болгарія — 150,000, а Альбанія — 40,000. Цю величезну військову силу Совєти здвигнули всупереч договорам в Ялті і Потсдамі про заборону Німеччині й її воєнним спільникам мати реґулярну збройну силу. Озброєння Совєтами сателітів є одною з причин, чому ЗДА противляться прийняти Румунію, Мадярщину, Болгарію і Альбанію до Об'єднаних Націй: вони зламали заборону збройтися, чим доказали, що не є — як наказує чартер ОН — „миролюбні".

Політикою Совєтів було якраз дивитись на ці держави, що їх легкодушно передано в „совєтську сферу впливів", як на: 1) предмет господарської експлюатації і 2) форпост власної мілітарної зачіпної сили. Але ці пляни не врахували одної „дрібниці": волі народів. Московський уряд гадав, що могутня пропаґандивна система разом із системою терору зможуть зцементувати в короткому часі мільйон-два потрібного Совєтам гарматного м'яса з усіх уярмлених середньо-европейських народів. Тим часом на восьмому році після закінчення війни виявилося, що настрої тих народів настільки погіршали у відношенні до совєтського володаря, що й вартість тієї вояцької сили стала раптом під знаком запиту. Ось деякі факти про слабість моралі сателітських армій:

Був такий випадок, що в Польщі, недалеко Бидґощу польські старшини видали наказ очистити вулиці від демонстрантів. Замість того, вояки кинулись на старшин, роззброїли їх і піддержали демонстрантів. Совєтські війська мусіли встановити порядок. Зросла дезерція серед поляків, чехів, східніх німців, мадяр і болгар. Відомі втечі польських летунів на Захід на військових літаках. Про стан настроїв у Польщі нема вже нині ніякого сумніву, а військо не є від тих настроїв ізольоване. У Чехословаччині проголошено спеціяльним повідомленням до війська, що західні кордони підміновані і що стережуть їх елітарні комуністичні частини. Все одно малі гурти військових дезертирів переходять кордон, а стрілянина за дезертирами у прикордонній смузі не припиняється. Румунські і мадярські вояки в уніформах втікають до Югославії, а буває, що це діється гуртами, разом із старшинами нижчих ступнів. Не припиняється, а зростає дезерція вояків, що підсилюють підпільний революційний рух. Зокрема, в Болгарії вперше постали революційні „трійки" в рядах самої армії. Навіть в найльояльнішій ніби до Москви Альбанії реґулярна армія не перевищує тепер своїм числом кількости партизанів, що скриваються в горах у прикордонній смузі, сумежній з Югославією і Грецією, при чому ці партизани — здебільша дезертири з армії.

Таким чином 60 сателітських дивізій, що мали, до речі, стати тільки базою для творення дальших дивізій та їх елітарним пробоєвим ядром, можуть стати на випадок війни смертельною небезпекою для самих Совєтів, а не залізним вальцем, що торощив би „гнилий Захід". Совєти віддавна, наслідуючи взори, придумані при творенні червоної армії, зорганізували в усіх сателітських країнах „особливі відділи", що грають ролю поліції над армією, не рахуючи ще цілої ієрархії політичних комісарів в армії, з власною сіткою донощиків. Останнім творцем такої системи був Лаврентій Берія. Коли ж його самого проголошено „ворогом число 1", то й в сателітських арміях пішли „чистки". Але відомо, що такі чистки мають теж два вістря: вони зраджують само існування непевних старшин і в свою чергу витворюють напружену атмосферу, яка може породити прикрі несподіванки на випадок війни. Тому найбільш надійним способом тримати в дисципліні сателітські армії уважається в Москві — тримати в сателітських країнах власні совєтські дивізії. Але ж кількалітній досвід теж показав, що совєтські дивізії, які перебувають в Польщі, на Мадярщині, на Балканах чи особливо в Східній Німеччині, так само деморалізуються, бо скрізь поза „корінними" Совєтами, де відбувалася жовтнева революція, відносини були кращі і люди інші. Тому приходиться власні совєтські частини часто вимінювати.

Це все клопоти, які не заохочують до надто поквапного зачіпного походу проти Заходу. Нема найменшого сумніву, що ці турботи з сателітськими арміями, поруч із турботою з настроями в широких народних масах в кордонах „корінного" СССР (Україна, Кавказ), — є, поруч з господарськими труднощами, найважнішою причиною тимчасової „примирної" тактики, щоб дати Совєтам „передишку" для опанування „бунтарства" залізними кліщами нової хвилі терору.

Д-р Кость Кисілевський

ЮНІ ЧИТАЧІ Й НОВІ КНИЖКИ З УКРАЇНОЗНАВСТВА

Недавно на сторінках „Свободи" порушено питання, як приєднати покупців для нових книжок. На нашу думку, це питання в'яжеться тісно з вихованням юних читачів і любителів книжки. Цілоденна школа не присвячує йому багато часу. Українська книжка в руках юного читача — то рідке явище в наших умовах. Ще тільки журнал для дітей становить виїмок, бо діти передплачують його всюди, хоч здебільшого не читають.

Можна шукати причини цього поганого стану в методі навчання та виховання, в недбайливості вчителів, в тематиці невідповідної шкільної лектури або, врешті, в недостачі цікавих книжок. Можна обвинувачувати людей і установи, але це не розв'яже питання, як направити лихо, як діяти, щоб було краще.

Сміємо докинути кілька думок до дискусії, що мають мету послужити розв'язці цього питання. Колись давно нам доводилось співпрацювати з Покійним Володимиром Калиновичем у Львові над проблемою зацікавлення нашого юнацтва й молоді в ділянці лектури, а навіть переводити анкетну працю в станиславівській ґімназії та львівській учительській семінарії, що її висліди видрукувала опісля Учительська Громада в своїм журналі. Вже тоді було нам ясне, що єдиним засобом у лікуванні байдужности серед молоді до набування книжок — то є систематична кооперація цілого громадянства, щоб виховати читача й любителя книжки, то співпраця батьків і вчителів, письменників і священиків, мистців і видавців, фінансистів і установ виховно-навчального характеру. Це саме можна й тепер повторити. Тільки спільними силами можемо довести до успіху.

А тим часом якраз цього бракує нам тут! Бо коли розглянемось у виданнях для дітей, юнацтва та молоді, то можемо констатувати одне: немає системи у виданнях. Від часу до часу появляються несподівані речі, добрі або слабкі. Читача вони завжди можуть знайти, бо що ж врешті діяти? Є такі виїмки, що набудуть книжку, але не загал, не саме ті, яким вона найбільше потрібна. Поодинокі видавці видають те, що їм видається найдохіднішим, найпокупнішим, або, як це вони кажуть, найцікавішим. Чи таке становище правильне? Чи в той спосіб ми можемо мати в майбутності сталого покупця, любителя книжки? Його треба виховати!

Нам здається, що видавці повинні рахуватися з потребами нашого молодого покоління, з ідеалами, що їх несуть на своїх прапорах Церква, курси українознавства, Пласт, громадянство. Видавництва повинні засягати думки тих установ, що займаються навчанням і вихованням майбутнього громадянина, особливо Учительської Громади, що має між своїми членами знавців і працівників у цій ділянці. Адже щороку вона видає звіти з своєї праці, в яких присвячується лектурі окреме місце. Цього року в книжці „Курси українознавства в ЗДА" видавці можуть знайти заголовки потрібних лектур для різного віку учнів. Також Об'єднання українських педагогів в Торонті видало книжку „Рідна Школа" (60 сторінок) з вказівками для лектур і плянами читання. Але чи видавці беруть це до уваги?. Нам здається, що вони переходять над цими вказівками до порядку денного. А тим часом школі й курсам потрібні шкільні видання творів: Т. Шевченка, І. Франка, М. Шашкевича, Ю. Федьковича, М. Вовчка, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, Лесі Українки, О. Олеся, Б. Лепкого, А. Кащенка, А. Чайковського, Ф. Дудка, „Сина України" і новіших письменників. Треба пам'ятати, що нові шкільні видання повинні бути редаґовані й коментовані нашими літераторами, педагогами, ілюстровані нашими найкращими мистцями, щоб книжка була гарна, пожиточна й виховна. Особливо мусимо звернути увагу на ідеали, патріотизм, міткість і зарадність, сильну волю, посвяту, любов до геройства, спочуття до горя в Рідному Краю тощо.

Власне з цієї точки зору хочемо сьогодні обговорити коротко нові появи в ділянці лектури, що певно зацікавлять юнацтво й молодь. До них зараховуємо книжку Олени Цегельської п. з. „Тайни гір". Повість для молоді. Филаделфія, 1952. Книжка видана дбайливо й естетично. Друк замалий. Зміст повісти торкається недавнього скитання, що в ньому беруть участь також наші діти й юнаки. Звичайно говориться, що еміґрація звихнула їх, що вони заскоро постарілись, не зазнавши радощів дитинства, бо страхіття останньої війни показали їм найгіршу сторінку життя. Авторка не поділяє в цілому аж такої характеристики наших дітей, але показує читачеві юнака, що у своєму переходовому віці виявляє надто розбуджену

(Закінчення на стор. 5)

Р. Смаль-Стоцький

ЧЕТВЕРТА КОНФЕРЕНЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ ЮНЕСКО

(1)

Що це ЮНЕСКО? Це — скорочена назва важливої організації для справ виховання, науки й культури Об'єднаних Націй. ЮНЕСКО — міждержавна організація зі сталим осідком в Парижі. Комуністична Москва, окупаційні влади України й Білоруси бойкотують ЮНЕСКО від самого початку. ЮНЕСКО підтримують 64 держави, між ними Америка бюджетом коло 10 мільйонів, з чого одну третину вплачує Америка. Це гроші американських громадян, отож і американських громадян українського роду. Тому наша суспільність має право жадати інформацій, на що наші гроші витрачається.

В кожній з тих 64 держав зорганізовані національні комісії ЮНЕСКО, що мають на меті „спричинитися до миру та ладу в світі співпрацею народів в ділянках виховання, науки та культури, для узагальнення пошани до справедливости, до влади права й загально-людських прав та до основних вольностей, що признані статутом Об'єднаних Націй для народів світу, без різниці раси, полу, мови або віри".

Американський уряд зорганізував свою Американську Комісію для ЮНЕСКО на підставі окремого закону Конґресу (Паблік Ло 565). Вона має такі функції: дораджувати американській владі у всіх справах щодо ЮНЕСКО і в усіх питаннях, що їх предложить секретар департаменту стейту; дораджувати щодо призначення делеґатів Америки на генеральні конференції ЮНЕСКО, висловлювати свою опінію щодо праці ЮНЕСКО, служити зв'язком для всіх організацій, установ та одиниць, що цікавляться діяльністю ЮНЕСКО, і поширювати в суспільстві зрозуміння засад і мети ЮНЕСКО.

Комісія складається зі 100 американських громадян; 60 з них іменують американські громадські організації, зацікавлені вихованням, наукою й культурою; 15 визначені стейтами, 15 вибирані, врешті тільки 10 таких осіб можуть бути делеґатами і водночас є державними урядовцями.

Ось ця американська комісія ЮНЕСКО скликала свою 4-ту конференцію до Мінеапольського університету, в днях 15-17 вересня і, завдяки голові УКК проф. Л. Добрянському, перший раз взяла участь у її нарадах делеґація американських українців, що складалася з нашого високозаслуженого діяча, проф. А. Грановського, з Мінеапольського університету, і з мене, професора сусіднього Маркетського університету. Проф. А. Грановський був водночас делеґатом Організації Державного Відродження України, виклопотавши від Департаменту Стейту для неї офіціяльного делеґата на З'їзд. Я прилетів у понеділок вночі і на вівторок рано проф. Грановський визначив нашу нараду для розподілу праці й встановлення нашої тактики.

Сама конференція, маючи до розпорядження апарат Департаменту Стейту, була взірцево організована і зібрала коло 1000 делеґатів і пресовиків з усіх стейтів Америки. Вражало велике число американців-жидів, разом із рабінами, демонстративне висування американців-неґрів у працях деяких комісій, розмірно мала участь католицьких і протестантських священиків і майже цілковита відсутність американців слов'янського, балтійського, кавказького, татарського, карельського і т. п. походження.

Важливість конференції найліпше засвідчує те, що головним промовцем на її відкритті (вівторок, 15 вересня) був відомий генерал Валтер Бедел Смит, підсекретар департаменту стейту, що виголосив свою високополітичну промову, широко коментовану світовою пресою. Це була дійсно промова державного мужа, що знає московський комунізм і не плазує перед ним. Хто вмів слухати, той розумів, що в тій промові попало трохи і ЮНЕСКО, бо промовець ствердив ясно, що деякі „помилки" були пороблені, і щойно потім визнав комісію ЮНЕСКО як важливий засіб політики Америки. Нова американська влада переводить тепер, на мою думку, реорганізацію цієї важливої комісії та виеліміновує совєтських симпатиків.

В середу конференція розділилася на чотири великі секції, що їх об'єднувала тема: „Взаємновідносини наших закордонних і внутрішніх справ". Наші два делеґати могли взяти участь тільки в двох секціях, бо всі секції діяли водночас. Проф. А. Грановський пішов на засідання секції, яка дискутувала: „Що показує балянс Об'єднаних Націй?" Тут подаю нотатки проф. А. Грановського, що їх він ласкаво переслав мені:

„Як учасник нарад над балянсом Об'єднаних Держав, я приймав участь двома наворотами в дискусії. Перший раз в справі ревізії чартеру Об'єднаних Націй. Є вперті голоси за таку ревізію і можливу реорганізацію Об'єднаних Націй. Мої зауваги стосувалися до історично віджилої практики уживання „вето", що ним зловживає одна лише держава, яку підтримують, бо мусять, її колоніяльні чи сателітні держави. „Вето" треба скасувати, хоч передбачається моменти, коли воно могло б бути в прислузі демократичним державам, а особливо в недопущенні ще додаткових сателітів на поміч Москві.

„В тій секції порушено кілька надзвичайно цікавих проблем, а між ними і питання, чи Об'єднані Нації мають активно заанґажовуватися для промоції та підтримки національних визвольних рухів. Головним дискутантом було надмінено, що така акція може спричинити багато клопоту і що вона не є пожадана. Тоді я встав в обороні заанґажовування Об'єднаних Націй у визвольних змаганнях поневолених народів, доказуючи, що сама історія Об'єднаних Націй вже дала почин до постання цілого ряду нових незалежних держав, як Ізраїль, Корея, Лібія, Індія, Пакістан, Індонезія, і що рух за визволення Лаосу, Комбодії й В'єтнаму також має підтримку в Об'єднаних Націях і що той визвольний рух поневолених народів до своєї національної державности ніщо не спинить, чи це буде подобатись окупантам чи ні. Це питання лише часу і більшої чи меншої витрати сил та проливу людської крови. Ми переживаємо ще більшу „весну народів" ніж історія бачила в 1848 р. Не тільки західня і середуща Европа бореться за свою національну волю, але й Азія, Африка, Далекий і Близький Схід. І коли тепер всі ті до недавна майже незнані народи борються за волю і до їхніх рухів є сприяння, — то чи не варті і гідні своєї національної волі поневолені народи Східньої Европи, що знайшлися під кормигою Москви? Такі краї, як Україна, Білорусь, Балтійські, Кавказькі народи та народи Туркестану також хочуть жити на волі в своїх власних національних незалежних державах. ЮНЕСКО є організацією при Об'єднаних Націях, вона йде з допомогою відсталим народам, осьже то має бути її ціллю допомагати поневоленим народам здобути свою незалежність, бо лише в своїй державі кожен народ зможе найкраще подбати про свій власний культурний, економічний та політичний добробут, а тим і покращати добробут і цілого світу.

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

Остап Тарнавський

ДЯКІВ РІД

(Нарис)

Це був високий і худорлявий, хоч кремезний, дідуган із сивим волоссям, що спадало жовтими смугами на карк, і чорними очима, які живо бігали під густими білими бровами. Його крок був жвавий, і ціпок був лише прикрасою в його широкій, мов лопата, долоні. Жилаві ноги вилазили з короткуватих штанів і закінчувались дебелою стопою з пальцями, які широко розчепірювались за кожним доторком землі.

Його трохи похилена вперед постать найкраще допасовувалась до його власного обійстя в селі Добрянах. Воно займало осередочне місце в селі, на горбі напроти церковного горба, на якому пишалась дерев'яна церква і проходство. Через місток понад потічком та й крізь березову браму входилось до його резиденції, яка простягалась ген вгору і тягнулась далеко аж під новий шлях, що вів до Львова. Біля брами великанська стодола з шопою, вище стайня з трьома окремими відділами: для коней, корів і свиней, а на самому вершку височини стояла стара вікова хата з маленькими віконцями і латками нової соломи в старій стрісі та й новим комином, який з'явився на ній недавно і заміняв її із старомодної курної в нову модерну. Тут на хаті колесо, а в ньому бузькове гніздо. За хатою один широченний лан, переділений доріжкою.

Його місце була призьба — біла, як і він сам. Звідтіль бачив ціле село, всю околицю. Звідтіль бачив церковний горб і церкву, з якою зв'язала його служба дяка. Але призьба була його пристановищем лише тоді, коли бував дома. Правда, старість трохи успокоїла, але не змінила його волокитської вдачі. Він самий приблукався десь із далеких гір, із котроїсь Тарнавки, де кожного переднівку бракувало хліба й де маленькі нивки не дозволяли на прожиток всім численним дітям. Ще юнаком, із таким ціпком, як тепер, та й із книжкою за пазухою і вівсяним бохонцем у хустині, пошкандибав він аж до Львова і тут опинився в мурах Святоюрської святині. Звідтіль вийшов екзаминованим дяком. Але після того він уже не повернувся в рідні гори. Йдучи додому, заночував у Добрянах і добрі люди прийняли його. Тут він і залишився і став дякувати.

Не знати, чи становище дяка в селі, чи його особисті прикмети дозволили йому зайняти перше місце в селі. Він одружився і став першим господарем і головною особою в селі. Був скупий, але послідовний і невгнутий. Ішли роки і росла його позиція в селі. Та й рід завівся численний.

Я не бачив його ніколи. Мама розказувала мені про нього. Він був уже старик, якому небагато бракувало до сотні, ходив часто до Львова. Туди притягали його згадки про молодість. Але бажання волокитства і вроджена скупість ішли в нього в парі, і він ніколи не запрягав коней, як пристало на першого газду і дяка, щоб повагою заїхати в столицю. Коні були призначені на роботу в полі, а він так таки примісився до когось на віз, а далі й пішком шкандибав. Старезний білий дід у білих штанях і білій сорочці, зіпнутій під шиєю синім шнурочком, знаком дяківського звання, у широкому солом'яному капелюсі і босий — він ішов, а чоботи зв'язані коливались на ціпку, перекиненім через плече. В другій руці — клуночок.

У Львові він відвідував своїх внуків і правнуків, які жили у цьому місті. Тоді теж бував, як оповідали мама, і в домі моїх батьків. Розпитував твердим басом про всі новини і дарував гостинця: горщик квашеної капусти та й подих родинного села і родинного дому.

Я не бачив його, бо це надовго до великої війни переніся він у інший світ. Розказували, що він точно окреслив свою смерть. Просто сказав, що помре найближчого дня; положився і справді помер. Крім пам'яті про себе залишив він свій рід, дяків рід. Повага для його особи передалась і на цілий рід. Коли священик помре, то на цьому кінець. Дадуть нового отця духовного і життя починається наново. Що іншого дяк. Дяк помер, але його рід залишився і цей рід живе далі в селі.

В цьому роді жила дяківська традиція. Були і священики в родині, але вони не змінили родової настанови. Зате ж дяки були оригінали й цікаві.

Я їх пам'ятаю двох: батькових дядьків. Один із них панськуватий тип. Завжди у чорному вбранні, в чорному капелюсі з широкими крисами, навіть із чорним платком під шиєю, гейби в кольоратці. Він уже мав не витесаний в лісі

(Закінчення на стор. 4)

Думки про комедію

(До наступної вистави комедії М. Куліша „Мина Мазайло" театральною групою міста Ню Йорку)

Якби Микола Куліш нічого більше був не написав, а тільки комедію „Мина Мазайло", то й тоді його ім'я в історії української літератури і театру стояло б на найпочеснішому місці Справді бо, насьогодні це вже бездискусійний факт, що комедія „Мина Мазайло" є найкращою п'єсою доби інтенсивної дерусифікації України. Якщо ми хочемо знати бурхливі 20-ті роки підсовєтської України, роки, коли українська стихія владно завойовувала віками русифіковані українські міста, коли цим українським силам протидіяли одверто і сховано: розлючене і зрусифіковане міщанство і апарат партійних завойовників, — то ми мусимо знати, мусимо вивчати і мусимо не один раз дивитись на п'єси Миколи Куліша.

М. Куліш належить до тих небагатьох наших письменників тої доби, які найболючішу і найнебезпечнішу проблему того часу — національну — ставили в основу своєї мистецької творчости. Сам Куліш не раз про це говорив одверто. Варто пригадати хоча б знамениті його думки, що він їх виголосив на театральному диспуті в Харкові 1929 року. Полемізуючи проти тих, що радили йому і всій українській літературі, „не прикіпати" до тем національних конфліктів і боротьби, він мужньо заявив так: „Я набираюся сміливости і заявляю тут, що, очевидно, в нашій літературі є настрій обійти цю проблему, бо вона, так би мовити, з огляду літературного успіху, грубо кажучи, щодо літературної кар'єри, небезпечна. І коли мені Рабічев (голова професійної спілки робітників мистецтва, тобто, один із партійних наглядачів за театрами і драматургами — В. П.) закидав, що я, так би мовити, прикипів до цієї проблеми, то на це дозвольте мені відповісти так: Я . . . не можу обійти цієї проблеми і не хочу розв'язувати її в білих рукавичках. Навіть і в дальших своїх п'єсах . . . я все одно буду відбивати і освітлювати національну проблему".

М. Куліш був принциповий і непохитний у своїх поглядах. Він справді всю свою творчість присвятив ідеї національно - державного становлення і утвердження України в світі. Він не знав ані страху, ані компромісів. Навіть доба терору (від 1933 року починаючи) не припинила його праці. І лише ув'язнення і цілковита довічна ізоляція нашого драматурга припинили, очевидно, назавжди його велику творчу працю.

„Мина Мазайло" — найкраща комедія М. Куліша, де складну проблему дерусифікації українського міста, плетиво різноманітних конфліктів і багатющий типаж міської підсовєтської людности того часу він увіковічнив у яскравих мистецьких образах. Перед вами проходить ціла ґалерія грайливих образів в найрізноманітніших комедійних ситуаціях. Центральна постать комедії — придуркуватий міщух Мина Мазайло, що вже з батька чи діда зрусифікований, але довгі русифікаційні роки відчував зневагу і не міг зробити кар'єри через свій непоправний український акцент (оте прокляте „ге" і „ге") і через своє „немилозвучне" прізвище. Щоб „вийти в люди", він вирішує після революції за всяку ціну і „правільноє произношеніє" засвоїти і оте прикре прізвище Мазайло замінити на милозвучне російське Мазєнін. Але на превеликий жаль ці заходи затурканого міщуха збіглися з добою дерусифікації (українізації), коли і „правільноє произношенія", і російські прізвища почали втрачати колишню свою привабу і суспільну вагу. Так в силу непередбачених умов зрусифікований міщух Мазайло-Мазєнін опинився знову „в дурнях", знову в становищі тої верстви, яку „на кожнім кроці врізують і давлять".

На цій комедійній ситуації М. Куліш будує цілий ряд дуже дотепних і гострих конфліктів, що роблять п'єсу надзвичайно легкою, веселою і хвилююче - розваговою. Але найголовніше, що все вістря Кулішевого сміху і дотепу мало дуже виразне суспільне спрямовання. На цьому ґрунті і глядачі і рецензенти преси, і партійно - керівна політична верхівка поділилися на два табори: одні, що відчули в Куліші свого виразника, а його сатиру вважали своєю зброєю в боротьбі з віковою русифікацією і ідіотизмом затурканої міської людности, а другі — відразу збагнули силу небезпеки її ідей для свого упривілейованого становища і, використавши можливості, оголосили, що це чистісінький „український націоналізм" і що йдеться тут не про звичайний сміх, а про обмеження прав „російської національної меншости", про те, що їх „на кожнім кроці врізують і давлять", як скаржився Мина Мазайло в листі до Наркома освіти Миколи Скрипника.

(Закінчення на стор. 4)

Українка здобула американську музичну стипендію

Роксоляна Оґроднік, учениця Українського Музичного Інституту, кляси проф. Романа Савицького, одержала на основі спеціяльного конкурсу, що відбувся у Филаделфійській Консерваторії в дні 23-го вересня ц. р., стипендію цієї Консерваторії до кляси проф. Едварда Штаєрмана, довголітнього віденського педагога.

Р. Оґроднік була одною з найкращих учениць Українського Музичного Інституту, а у проф. Р. Савицького студіювала від 1949 р.

Українське громадянство мало нагоду переконатися про непересічний піяністичний талант Роксоляни Оґроднік з її публічних виступів в Ню Йорку і Филаделфії (останньо у „Вечері концертів", з 3-тім концертом Бетовена). Дирекція Українського Музичного Інституту, спрямовуючи Р. Оґроднік на дальші студії до одної з найкращих американських Консерваторій, — дає цим доказ піклування своїми учнями і уможливлення їм успішного покінчення студій в найвищих американських музичних установах.

Ольга Яримович

Китиця незабудьок на могилу Сальомеї Крушельницької

Я бачу її, як живу, коли востаннє прощалися у місяці травні 1944 року. Прощалися навіки. І тоді стискало горло, мовчки дрижали вуста, а очі за слізми не бачили її краще, як тепер. Серце щеміло, виривалося з грудей. Хіба воно знало, що це вже навіки? . . Вона хотіла ще зійти вниз — на хідник. Я ніяк на це не могла погодитися. Вона ж з хворою ногою, по нещасливім випадку, мусіла ходити з допомогою палиці.

Ми жили майже в сусідстві. Йде, було, до мене поволі, мов королева, маєстатичною ходою, із маєстатичним виразом обличчя. Люди уступаються з пошаною з дороги королевій пісні, що здобула світ для нашої пісні.

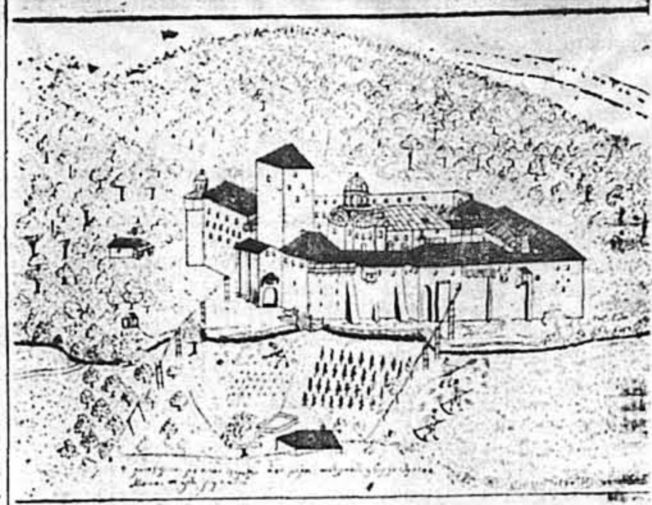
Ах, яка я була тоді щаслива з нею! Ми сідали за фортепіян, забували за світ і воєнні страхіття. Ми були тоді неначе на іншій, кращій планеті.

Вона, як мати рідній дитині, передавала мені свій найдорожчий скарб — пісню, українську пісню. Вона учила мене співати цілим серцем, як вона сама це робила. Другої такої, як вона, я ще не чула і, мабуть, чути не буду.

Оце десять років недавно минуло, як вона звеличала мої іменини своєю піснею. Це було невимовним щастям для мене і насолодою для моїх приятелів-гостей. Вона вже тоді не хотіла публічно співати, хоч як її просили. Вона не хотіла, щоб ті, які чули її колись на сцені, втратили ілюзію безсмертности пісні.

Кажуть, що небагато відомо про останні роки життя Сальомеї Крушельницької. Мені не легко тепер зібрати думки і спокійно поділитися цим, що знаю. Не були це безтурботні роки при кінці її життя. Її українське серце не дозволило їй безжурно кінчати життя на чужині, хоч мала до цього добру нагоду. На скільки мені відомо, вона з своїм чоловіком п. Речені жила постійно в Італії. Там мали вони гарний дім та більшу посілість в Яреджіо. Чоловік — надзвичайно культурна людина, щирий приятель і цінний її дорадник у її блискучій мистецькій кар'єрі. Дуже тяжко було їй перенести, мабуть передчасну, його смерть. Я відчула, що вона скривала цей біль так, як й усе інше, чим наболіла була її ніжна душа. Про свого покійного батька Сальомея Крушельницька часто згадувала з надзвичайним пієтизмом. У своїй скромності підкреслювала завжди, що усе, що у житті здобула, йому завдячує. Він добре оцінив її талант та усякими зусиллями поміг їй здобути високу мистецьку освіту у найкращих школах і у найкращих мистців. Це для батька Покійниці, священика у невеликому селі Біла, Тернопільського повіту, обдарованого чисельною родиною

(Закінчення на стор. 4)

В. Барський: Руський монастир (1744).

В. Січинський

ВАСИЛЬ БАРСЬКИЙ

(Продовження)

Ще в 1744 р. Василь Барський, довідавшись, що в Київській Академії відкрили „Грецьке училище", нав'язав листування з професором грецької мови Симоном Тодорським, який запросив Василя Барського приїхати до Києва та заступити його як учителя грецької мови. Російський резидент в Царгороді Вішняков відтягав виїзд, а вже наступний російський резидент Нєклюдов, арештував В. Барського і відправив його кораблем через Чорне море. Одначе Барському пощастило звільнитися. Та все таки туга за Батьківщиною, після 23 річного перебування на чужині, перемогла . . . У недовзі В. Барський сам помандрував через Балкан на Україну. В Будапешті, 6. жовтня 1746 р., Барський одержав листа від префекта Київської Академії — В. Ляшевського, з проханням прискорити свій приїзд, щоб зайняти в Академії катедру грецької мови. Весною 1747 р., Василь Барський рушив через Молдавію і Польщу і прибув до Києва 2 вересня того ж року. Проживши в домі батька лише 35 днів, Василь Григорович Барський вмер 7 жовтня 1747 року, маючи всього 46 років. Знов таки мусимо ствердити, що така нагла смерть прийшла в загадкових умовинах, подібно до несподіваної смерти згаданого Рувима Турського на острові Хіосі, де все були московські аґенти.

Київська Академія справила своїому студентові і новоіменованому професорові урочистий похорон. Над могилою виголосили прощальні промови 8 найкращих студентів Академії. Оскільки високо цінили заслуги небіжчика, свідчить факт, що його було поховано коло академічної (Братської) церкви „проти вівтаря головної церкви", де була і чавунна плита з довшим надписом. Сама церква, побудована гетьманом Іваном Мазепою 1695 р., була зовсім розібрана совєтською владою в 1936 р. І так останні сліди могили щезли . . .

* * *

Роля Василя Барського не обмежується лише його дослідчою працею та релігійною місією, але має також політичне значення. Пригадаймо, що В. Барський вийшов з Києва безпосередньо після трагічного кінця гетьманування Павла Полуботка. Були це часи гетьмана Данила Апостола та постійної російської супремації. Провідні українські верстви не могли помиритися з втраченням своєї державности та уживали різних заходів дипломатичних та пропаґандивних, щоб зацікавити своїх сусідів і цілий культурний світ українським питанням. Немале значення надавали також Близькому Сходові, як це знаємо з акції гетьмана І. Мазепи.

Нам ще не відомо, яку саме місію виконував Василь Барський з доручення своїх земляків. Не треба забувати, що в давні часи побожні мандрівники та мистці часто виконували дуже важні політичні місії, або були зв'язковими у політичній діяльності провідних верств громадянства. Зовсім певно відомо, що російські резиденти в Царгороді, зокрема Нєклюдов, через своїх аґентів пильно слідкували за кожним кроком В. Барського та його переслідували. Тому Барський мусів прибирати інші прізвища, як „Плака" (грецьке „Плаксо" — мандрую") і „Альбов". Автор цих рядків уперше поставив питання про політичну ролю В. Барського в своїй статті в часописі „Час" („Література, наука, мистецтво", Фюрт 1947, ч. 35). Зокрема підписаний відмітив, що під час мандрування В. Барського і його перебування двічі в Царгороді і Солуні, закордоном був Пилип Орлик і в роках 1722-1734 жив у Солуні. Гетьман мав постійні зв'язки з Царгородом — цим головним на ті часи центром дипломатичної боротьби та політичних комбінацій для цілої Східньої Европи і Близького Сходу. Не пройшло і 5 років від того припущення автора цих рядків, як проф. І. Борщак в Парижі опублікував „Діярій" Пилипа Орлика, де є безпосередні відомості про зносини гетьмана з Василем Барським! Зокрема, в свому „Діярії", П. Орлик подає під датою 9 груд-

(Закінчення на стор. 4)

Микола Понеділок

ДВА З'ЇЗДИ

Голова спілки радянських письменників України товариш Олександер Корнійчук впав на ліжко і тяжко-претяжко зідхнув. Думки його почали по-ударному працювати. Одна одну викликували на соц-змагання, одна одну випереджували — і від цього бідна голова голови спілки письменників майже тріщала.

— Завтра з'їзд письменників України — чи ти все приготував до цієї знаменної дати? — шептав йому один голос.

— Майже все — заспокоював його інший.

— А чи всі працівники пера будуть паплюжити своїх покійних колеґ, будуть каятися і обіцяти в майбутньому підвищити на двісті відсотків ідейну продукцію праці?

— Думаю, що всі — питала і відповідала корнійчукова голова.

Тут думки намить заспокоїлися. Але мабуть для того, щоб через хвилю ще сильніше запрацювати.

— А чи всі будуть голосувати одноголосно, га?

— Напевно всі. А може якийсь дивак не хоче жити, хай голосує проти.

Тут Олександер замріявся.

— Уявляю, що завтра буде творитися в будинку спілки письменників. Який зчиниться літературний хаос! До початку з'їзду всі будуть бігати, один одного перепитуватимуть:

— Що ви будете говорити на з'їзді, товаришу?

— А що ви?

— Не знаю. Слухайте, мені цю ніч снився наш покійний вождь товариш Сталін. Що це може значити?

— О, друже, бережіться. Або захворієте на рака, або арештують . . .

І біганина . . . Як у фільмі під час пожежі . . . А він, Олександер Корнійчук, сидітиме з Вандою Львівною Василевською і заспокоюватиме переполоханих працівників пера.

— Не хвилюйтеся, товариші. Наскільки мені відомо, великих арештів після цього з'їзду не передбачається. Може три-чотири особи й арештують для построху іншим.

Володимиру Миколаєвичу Сосюрі, певно впаде з рук на землю його найновіша збірка віршів.

— Це напевно на мене черга — подумає він. Але враз візьме себе в руки і міцним голосом заявить і йому, Корнійчукові, і колеґам:

— Знаєте, товариші. Я зараз пишу драматичну колгоспну поему „Довгоносик і цукровий буряк".

— А я — скаже Андрій Головко, — закінчую роман-епопею в трьох частинах „Соцзмагання на конячій фермі".

Біля стіни, як завжди, мовчки стоять Павло Тичина, Юрій Смолич і Оксана Іваненко.

— А що ви готуєте в честь з'їзду письменників, товаришу Оксано Дмитрівно?

В неї буде приготована відповідь заздалегідь, тож вона негайно відповість:

— Збірку оповідань для дітей дошкільного віку. Збірочка має назву „Уол-стріт і бактерії".

— Цікава тема для дітей, — скаже Смолич. — А я, знаєте, готую повість про радісне життя шахтарів Донбасу під назвою „Дихаєм вугіллям".

— А ви, Павле Григоровичу, що споетизували?

Тичина напевно захвилюється. Досвідченому психологові можна буде помітити, що він невдоволений таким надоїдливим запитанням.

— Працюю над двома циклами поезій. Перший має назву „Коли партія скаже — нам нічого казати". А другий цикл індустріяльний, присвячений машино-тракторному заводові, зветься „Шарикопідшипник".

З протилежного боку розмовлятимуть товариші Рильський, Гончар, Малишко, Яновський. Біля самих дверей гуртуватимуться Скляренко, Рибак, Панч, Наталя Забіла та Сава Голованівський. То там то тут буде чути дискусії на літературні теми. Поети говоритимуть про нафту, коренеплоди та безробіття у джунґлях Африки, прозаїки і драматурги про свиноферми, дизельні мотори та розведення вівчарства на півночі.

Олександер Корнійчук перервав думки. Солодко потягнувся в ліжку і позіхнув на сто п'ятдесят відсотків. І знов почав мріяти про завтрішній з'їзд.

— Отож всі дискутуватимуть. В дверях стоятимуть наглядачі з державної безпеки. Він, Корнійчук, чинно підведеться і відкриє з'їзд. Аплодуватимуть. Наглядачі з державної безпеки слідкуватимуть, чи всі плескають. І чи у всіх усміхнені обличчя.

Знов Олександер позіхнув. Надоїло думати. Взяв зі столу найновіше число „Радянської України" і почав читати передову статтю. Не встиг прочитати і третину, як в тій позі, в якій читав, мертвецьки заснув.

І сниться голові спілки радянських письменників України дивний-предивний сон. В якомусь великому, залитому сонцем, палаці, відкриває він, Корнійчук, правдивий з'їзд письменників України. Скрізь квіти, сміх, а на стінах жодного портрету мертвих чи живих вождів. Двері в палаці розчинені навстіж і ні з одних не видно постаті з міністерства внутрішньої безпеки. Письменники говорять голосно і не оглядаються, що їх хтось почує.

— Знаєш, — каже Головко Сосюрі, — я пишу страшний роман про голод в 1933 році в колишній Радянській Україні. Ця тема мене вже давно полонила.

А я, — каже Сосюра, — закінчую поему про добу арештів, добу єжовщини.

І враз Сосюра почервонів. До залі зайшла група осіб. Спереду групи стояли Улас Самчук, Докія Гуменна, Іван Багряний та Осьмачка з валізою в руках. А за їхніми спинами показувалась голова Євгена Маланюка.

Сосюра вмить прошмигнув між Самчуком і Гуменною і став перед височенним Євгеном.

— Друже Євгене, Маланюче рідний, прости мені. Ще за проклятих радянських часів я тебе в одному вірші оплюгавив. Але, повір Євгене, мене змусили до цього. Вибач.

Маланюк скинув капелюха.

— Я знаю, Володимире, що тебе примусили. Вибачаю. Ось моя рука.

— Ні, Євгене, поцілуємось в знак дружби. І чоломкаються Сосюра і Маланюк.

Придивляється Корнійчук до глибини залі. Що там говорять? Що там твориться? . .

— Друже, — з запалом виголошує Вишня до Тичини, — я завтра даю до друку сатиру про колишню комуністичну партію. А ви ж що пороблясте?

А Тичина замріяно:

— Нарешті я можу писати, що я хочу. Пишу вірш про Почаївську Божу Матір.

І ось йому, Корнійчукові, виросли крила і він іде, чи то пливе, чи підлітає до трибуни. І не то каже, не то співає:

— Дорогі друзі, відкриваю з'їзд письменників України.

Напереді стоять Рильський, Собко, Бажан, Іван Ле, Новиченко, Наталя Забіла. Вони крикнули:

— Слава! — І весь палац підхопив їхній оклик.

— Поступило предложення, — виголошує Корнійчук далі, — вшанувати вставанням наших дорогих друзів по перу, які згинули тід большевицької руки впродовж тридцяти п'яти років. Твори яких під страхом смерти були заборонені по цілій Україні. Вшануємо світлу пам'ять Миколи Куліша, Досвітнього, Пилипенка . . .

Підскочив Малишко.

— Кириленка не забудьте, Коцюбу, Плужника, Підмогильного, Косинку . . .

З гурту, де стояв Купчинський і Керницький хтось крикнув:

— Згадаймо Буревія, Епіка, Йогансена, Чупринку, Філянського, Івченка . . .

Взяв слово Іван Ле.

— Пригадую Вам, шановний з'їзде, ще Слісаренка, Вухналя, Вороного.

— Забули згадати, — кричить зсередини Наталя Забіла, — покійну жінку-письменницю Зинаїду Тулуб, авторку широковідомого роману „Людоволи".

— Прошу згадати, — каже Самчук, — нашого колеґу покійного Аркадія Любченка.

До переду проштовхалася Докія Гуменна.

— Пом'янемо, — каже вона, — Юрія Клена і Мосендза. Хай їм царство небесне буде. І перехристилася.

І всі кажуть, кажуть, і не бояться, не оглядаються, не трясуться.

Йому, Корнійчукові, ще більші крила доросли. В грудях вільно. В думках світло. В душі жодного постраху. Він зібрав всю силу і перекричав всіх.

— Друзі, передаю керівництво правдивим українським з'їздом людині, яка недавно повернулася з Сибіру. Передаю Єфремову.

І . . . прокинувся Корнійчук. На чоло виступив холодний піт. Зазирнув у люстро. Лице було скривлене жахом. Поглянув, чи нікого нема в кімнаті. Одні стіни. А вони, як відомо, не вміють розгадувати снів.

Він з радости тріпонув головою.

К. Туркало

ОТЕЦЬ ГРИГОРІЙ

На початку XX століття в Кам'янець-Подільській Духовній Семінарії був семінарський духівник, свящ. о. Григорій Кондрацький. Це була наївна й чудакувата особа. У кожному разі він мав свої дивацтва, і в розмові мав звичку дуже часто вставляти рефрен — „чусте-масте". А при семінарії була так звана „зразкова школа". Це ніщо інше, як початкова школа, де вчилися діти міщанства. Такі школи були тоді при всіх Духовних Семінаріях, спеціяльно для того, щоб семінаристи старших кляс відбували в них учительську практику, бо кожний, хто кінчав семінарію, крім права бути священиком, набував також права бути учителем початкової й вищої початкової шкіл та в перших клясах середньої школи.

У цій „зразковій школі" в Кам'янці на Поділлі за „законовчителя", тобто учителя релігії, чи Закону Божого був о. Григорій Кондрацький. Людина, хоч і з освітою, але не дуже високого розвитку, тим то йому важко було розбиратися в глибоких філософічно - релігійних питаннях, і він по-своюму, по-простому, іноді бував примушений знаходити вихід у важких питаннях релігії. Довелося йому пояснити школярам, що то означає, що Бог один, але в трьох особах: Бог, Син і Дух Святий, тобто „троїчен у лицях". І ось о. Григорій вив'язався з цього важкого питання дуже просто. Узавши першу - ліпшу шапку котрогось із школярів, він почав:

„Ось бачите, діти! Оце Іванова шапка; вона має підкладку, усередині вату, і верх, тобто складається з трьох частин. А шапка одна. Отак і Бог має три лиця".

На лихо йому якраз у тому саме часі, на свіжо, місцевий архиєрей, бувши в Семінарії, захотів відвідати й цю „зразкову школу". Довідавшись, що саме на цьому місці учні вивчають Закон Божий, він запитав одного учня, як він розуміє те, що Бог один, а „троїчен у лицях". Школяр, що може тільки вчора чув пояснення о. Григорія, не задумуючись, відповів: „а це Іванова шапка". За це архиєрей усунув о. Григорія від законовчительства й зробив йому сувору догану.

Пізніше о. Григорій, у розмові з семінаристами, з відчуттям своєї правоти, скаржився на архиєрея, що той незаслужено його покарав: „Ось, чусте-масте, коли я був на парафії в с. Климківцях, то їздив такою чвіркою коней, що в цілому повіті ні в кого таких не було, а він каже, що я не вмію Закону Божого викладати".

Був іще такий випадок із цим о. Григорієм. Він був ієрей і очікував нагороди — найменування його протоієреєм. Він очікував цього з мрійливо-солодкими почуваннями і вдень і в нічних снах. Справа затягувалася й чомусь довго не надходила ця нагорода. А в стосунках із семінаристами він був дуже простий в обходженні, жартівливий і говіркий. Тим часом у п'ятій чи вже в останній клясі семінарії був учень, чи як тоді називалося — бурсак, на прізвище Сенкевич. Це була людина похмура, без нахилу до веселощів юнака; не любив він, як інші бурсаки, „постріляти" за гімназисточками, десь потанцювати на вечірках, а більше читав книжки й учився. І він набув собі слави переконаного „парубка - кавалера". Над ним підсміювалися інші бурсаки, підсміювався жартівливо при нагоді й о. Григорій. Зустрічаючись із Сенкевичом, о. Григорій завжди смішком запитував його: „Ну як, чусте-масте, Ваше кавалерство?" І це бувало при кожній зустрічі. Обридло Сенкевичеві вислухувати щоразу таке запитання й видумувати якусь роблену відповідь. Одного разу, коли, може вже в якийсь десятий раз, о. Григорій запитав його: „Ну, чусте - масте, як Ваше кавалерство?". Сенкевич відповів: „Так, як Ваше протоієрейство". Отець Григорій образився й навіки розгнівався на Сенкевича.

Отець Григорій мав сина, літнього хлопця, що вчився вже в університеті. Він його дуже любив і ніколи, у розмові із семінаристами, не міг утриматися, щоб не заговорити за нього й не похвалитися, якого то він розумного сина має, що добре вчиться, співає й грає. Але міри в похвальбах у захопленні він не відчував. А з того виходили іноді предивні курйози. Одного разу в гурті бурсаків, серед яких був і о. Григорій, розмова точилася за якогось спільного знайомого, колишнього бурсака, що добре грав на скрипку й вибивався на справжнього професійного скрипаля. Хоч це було ще за царських часів, але розмовляли українською мовою. У Кам'янець-Подільській Семінарії не була це новина; — у позаклясному житті панувала українська мова. Говорив іноді по-українськи й о. Григорій, бо й він був з походження українець, такий собі малорос. І ось о. Григорій не проминув нагоди в цій розмові похвалитися й тим, як його син грає на скрипку.

— Ото, чусте-масте, якби Ви послухали, як мій син грає! — уставив о. Григорій, поклипуючи, за вродженою звичкою, повіками.

Таж той, можна сказати, вже справжній скрипаль, а ваш син тільки аматор — відказав хтось із бурсаків.

— О, не кажіть, чусте-масте! — запевняє о. Григорій — мій син, як візьме, буває, скрипку, то грає, грає, грає й не втомлюється. Бувало грає, грає, а одна струна йому візьми та й лусь!, а він далі грає. Дивись, друга струна йому луснула, а він далі грає. Потім після третьої четверта струна луснула, а він іще грає. Загальний регіт покрив останні слова о. Григорія. І він зніяковілий відійшов і пішов додому.

Його син таки справді добре вчився й пізніше вибився на науковця, але скрипалем так і не зробився, дармащо „міг" грати на скрипку без струн.

Як діє тривимірний фільм

В цьому році міста і кіна американського континенту охоплені гарячкою тривимірного фільму. Себто в кіні глядач часом має враження, що він бачить образ не на площі, а в просторі. Справа ця не зовсім нова, бо її коріння сягають до 1931 року.

В 1927 році народився звуковий фільм. Він усунув відразу в тінь німий фільм і його героїв. Серед артистів він викликав цілу революцію. В продукції фільмів та фільмових апаратів і в будові самих кін також викликав великі зрушення. Буквально впродовж дуже короткого часу німий фільм, який десятки років одушевляв народ, втратив свою вартість і всяке фільмове підприємство, коли хотіло жити і розвиватись, мусіло переставитись на звуковий фільм.

В 1953 році починає набувати права громадянства просторовий фільм, що його звуть тридімензіональним чи тривимірним (довжина, ширина та глибина). Фільмові компанії-продуценти, вирібні фільмових апаратів та й самі кінотеатри стали перед новою кризою. Перед такою кризою стали також артисти, режисери та фільмові письменники. Криза дошкулює тому, що за останні роки від 1945/46 років починаючи, зменшився приплив грошей до кінових кас, бо кіна стало відвідує все менше людей. Статистика подає, що коли в роках 1945/46 річно в Америці відвідували кіно 80 мільйонів людей, то в році 1952 кіна відвідували лише 40 мільйонів людей. Отже тим самим прибутки впали на половину. Одною з причин такого стану є факт, що фільмова індустрія стала випускати на ринок менше вартісні фільми, щоб дурничкою більше гроша заробити, — а далі і телевізія. В Америці нині є коло 20 мільйонів телевізійних апаратів у дії, а в них кожний може дома побачити фільм, а не йти аж до кіна. Тепер приготовляється ще й кольорова телевізія, яка ще більше зменшить відвідування кін.

Вертаючися до тривимірного фільму, треба твердити, що перехід із німого на звуковий фільм не був такий драстичний для кіновласників, бо він вимагав тільки нових апаратів, а просторовий фільм вимагає і перебудови самого театру. На це можуть собі дозволити лише багатші власники кін. Деякі кіна зовсім не надаються до просторового фільму і для них потрібно будувати нові доми. Деякі вирібні фільмів пробували рятуватись тим способом, що до вже готових фільмів вбудовували неорганічно деякі сцени з просторового фільму. Але тим публіка не далась обдурити. Деякі кіна поробили невеличкі зміни коштом 5 до 15 тис. долярів, але примітивізмом не присднали собі публіки. Лише кіна, що давали добрі просторові фільми і вклали в перебудову пересічно коло 100 тисяч долярів, могли втримати своїх відвідувачів на давній висоті. Та і самі нові фільми ще не були досконалі. Вони давали дуже багато шуму, часом викликали враження просторовости і навіть страху серед глядачів, які нераз мали враження, що вони самі знаходяться в центрі фільмової дії, але при тому такі фільми виявляли і недостатки в деяких сценах.

При появі звукового фільму продуценти і власники кін відразу умовились щодо стандарту і системи фільмів. Інакше є у просторовому фільмі. Тут діє кілька систем, які між собою дуже різняться і тому не кожний фільм можна пускати в кожному театрі. Від системи залежить і сама перебудова театру.

У випробуванні є такі системи: 1) Сінерама, 2) Нечурал Віжин (3 Димензії), 3) Сінема-Скоп, 4) Паравіжин, 5) Магна Скрін.

Система Сінерама діє так: камера має 3 сочки і робить із дії відразу 3 різні синхронізовані фільми під кутом 146 ступнів. В кіні фільми йдуть синхронізовано з 3 різних проєкційних апаратів. Екран мусить бути дуже великий і вигнутий по довжині. Звук йде синхронізовано на всі 3 фільми через велику систему мікрофонів. В кіні діють 2 голосники за екраном і 6 голосників з правого і лівого боку кіна так, що ,напр., голос правого актора на сцені чути з правого боку кіна і т. д. Система ця вимагає перебудови театрів коштом 50 до 100 тисяч долярів, а то й нових будов, бо малі кіна для тої системи не надаються. Система ще недосконала і в моментах, коли не всі фільми йдуть разом, краще їх не бачити.

Система Нечурал Віжин (3-Д) діє так: 2 синхронізовані камери знимають 2 фільми з різних позицій під невеличким кутом. Два окремі проєкційні апарати пускають фільм синхронізовано на екран. Коли на такий фільм дивитись поляризованими окулярами, які кожний відвідувач кіна дістає при вході до театру, постає враження просторовости. Ця система невигідна тим, що від поляризованих окулярів болять глядачів очі, люди з окулярами взагалі дуже тяжко видержують цілий сеанс, треба сидіти в центрі театру, щоб усе добре і природно бачити, шмінки і перуки артистів надто виділяються від тіла (брови виглядають як мітли, стрункі артисти як нитки, добрі груди артисток як гори і т. п.).

Система Сінема-Скоп винайдена ще у Франції в 1931 році. При ній камера знимає фільми через сочку кореговану на більшу віддаль так, що вона стискає образ по довжині в квадрат. Проєкційний апарат знов же спеціяльною сочкою побільшує стиснений образ знову в довжину. При цій системі екран мусить бути досить великий (розміру: довжина 2.66 разів висота). В цій системі добре виходять природні світлини, натомість в приміщеннях слабше. В загальному просторове враження слабе. Треба багато синхронізованих голосників по цілому кіні.

Система Паравіжен нагадує систему Сінема-Скоп, лише розміри екрану дещо менші, бо 1 (висота) : 1.66 (довжина).

Також система Магна Скрін діє так, як система Сінема-Скоп з тим, що в неї потрібно щебільшого екрану.

Найдосконаліша система — це Сінерама, хоч вона і найскладніша. Вона не вимагає в глядача окулярів і не мучить глядача. Вона має нині найкращі вигляди на те, що проб'ється в житті, хоч вона коштовна.

Нині в Голівуді у зв'язку з переходом на нові системи, ситуація така, що вирібні Варнер Бродерс замкнули були підприємство на 90 днів, а інші компанії дуже здержливі з випуском нових фільмів. Актори ходять на 60% їх кількости без контрактів, а з 1200 фільмових письменників зайняті лише 135. Тепер експериментують над тим, щоб тривимірний простий і кольоровий фільм подавати через телевізію так, щоб кожний міг дома даром бачити фільм, а не йти до кіна і ще за все платити. Телевізія втримується, як загально відомо, рекламою різних товарів, а фільми подаються тільки як розрада для нульної реклами даром.

МС.

(„Новий Шлях")

IV. Літературно - Мистецький Ярмарок у Ню Йорку

Володимир Банах, баритон, стипендіят Academy of Vocal Arts виступить із сольоспівом.

Роман Рудницький — 10-літній музика, виступить з фортепіяновим сольо.

БІБЛІОГРАФІЯ

Василь Барка. „Рай". Роман. Видавництво „Свобода", Ню Йорк, 1953, стор. 310. Обкладинка Юрія Соловія.

Проф. Г. Ващенко. Український ренесанс XX століття. Видавництво „На Варті", Торонто, 1953, стор. 80.

Спомини чотового Островерха. Хроніка тактичних відтинків УПА: „Лемко" і „Маківка", 1944-1948. Видавництво „До Зброї", Мюнхен, 1953, стор. 168.

Леся Українка. Твори, Том II. Лірика. За загальною редакцією Б. Якубовського. Видавнича Спілка Тищенко-Білоус. Ню Йорк, 1953, стор.

ДЯКІВ РІД

(Закінчення зі стор. 3)

топірець, але куплену чорну палицю, або й парасолю та й був постійним гостем у Львові. Хвалився своїми частими відвідинами в єпископа, а в себе заводив постійні суперечки із священиком про всякі церковні правила, які — як йому здавалось — він краще знав.

Другий був господарем. Мав велику господарку і пильно її обробляв. Дяком був у свято і в неділі. Тоді теж пристроювався в темний сурдут і прикріплював під бороду шматок синьої, чи рожевої стрічки — відповідно до свят, як знак його дяківського звання. В церкві накладав окуляри, хоч читав книги понад ними, зісунувши їх низько на ніс. Виспівував він весело і приємно і завжди високим тоненьким тенором. Він не мав такого високого знайомства і не читав тих усіх книг, як його родич, але теж і він вносив кількакротно прохання до консисторії про дозвіл носити кольоратку. Амбітний був дяк.

Ні тому, ні тому не довелось дякувати у рідному селі. Та — не зважаючи на те, традиція дякового роду в Добрянах залишилась. Хоч і прийшли туди інші дяки, хоч і роки пройшли від того часу, коли помер старий наш дяк, то все ж обійстя на горі напроти церкви залишилось „дяковим обійстям" і всі його мешканці „дяковими".

Я бував хлопцем у селі моїх прадідів. Правда, все було там змінено. І господар мав інше прізвище, бо якась із дівчат дістала обійстя і пристав до неї жених іншого роду. І стояла вже велика хата, крита дахівкою, з чотирма світлицями і великими вікнами. І побіч неї власне криниця. Але традиція жила. Ось за новою хатою — стара з тою ж латаною стріхою. Ось перед загородою на толоці при дорозі та сама громадська криниця з журавлем напроти дякової брами, щоб дякові близько було по воду. Ось і той самий нескінчений лан за хатою, що йшов ген до великого, тепер шутрованого шляху до міста. Із тією самою повагою відносились співмешканці до дякових нащадків. Мені можна було йти в церкву через захристію та й стояти зараз таки при вівтарі. Всі сільські хлопці однолітки оглядали мене цікаво, а мами пояснювали їм, що це „дяків хлопець" приїхав зі Львова. І це якось дивно звучало.

Старі давні часи, коли цінили родову традицію. Це той самий час, який у незабутніх картинах з життя галицького духовенства описав Богдан Лепкий. Неповоротний час, який вже не повернеться. Мені теж довелось віддати свою дань родовій дяківській традиції. Приїхавши сюди — на нову землю, я потрапив до священника та ще й тоді, коли там не було дяка. І так з примусу обставин довелось мені співати парастас. Навіть дехто з учасниць цього парастасу говорив захоплено, стискаючи мені руку, що „ню професор має вері найс голос", але це був лише комплімент для роду, а не для мене.

Для мене був лише один доляр, — перший доляр, який я заробив в Америці.

Китиця незабудьок на могилу Сальомеї

(Закінчення зі стор. 3)

(6 дочок і син) напевно не було легко. Покійниця вернулася у 1939 році до Галичини. Спершу перебувала в Зелем'янці, а опісля у власному домі у Львові при вулиці Крашевського. Там жила вона з сестрою Анною. Думаю, що скромність не повинна аж так далеко стояти на перешкоді цьому, щоб члени її родини довго дали ждати нашому суспільству на ближчі дані з її життя. Покійниця, у історії нашої культури зайняла одно з чільних місць і спомини про ціле її життя, а не тільки мистецьку діяльність, повинні перейти до історії нашого мистецтва. Не від речі буде пригадати, що непересічний мистецький талант дістали в спадку також інші члени її родини та про це повинні написати ті, що краще за мене це знають.

Останні роки життя Покійної у Львові не були щасливі. Воєнне лихоліття, зміна одної жорстокої окупаційної влади другою, трудноці роздобути найконечніші засоби до життя, не було під силу покійниці.

Від 1942 року ми обі дуже заприязнилися. Вона бувала в мене і при нагоді стрічалася з покійною уже, Ольгою Косач-Кривенюковою, сестрою Лесі Українки. О. Косач-Кривенюкова, з якою я рівнож жила в дружніх відносинах, мешкала тоді у мене та писала спомини про діяльність і життя Лесі Українки. Я дуже часто заходила до Сальомеї Крушельницької. Годі було її розважити, бо якраз виходило навпаки. Молодечий дух залишився у ній. Бадьора й вічно усміхнена, з паличкою у руці, часто у неопаленій хаті, нераз під час бомбардування сусідних домів, у моментах, де нерви молодих людей не витримували, — вона не подавалася. Вона потішала других, багато молодших, і підтримувала їх на дусі. Вона була не тільки надзвичайний мистець на сцені, але й у житті. Вона зуміла підчинити своїй сталевій волі ціле своє єство. Не багатьом людям це удається. Вона зуміла уложити собі мудрий плян свого життя. Стояти твердо і йти до наміченої цілі, це неабияке геройство, а особливо у мистецькій кар'єрі. Там велика конкуренція і людська злоба не знає міри. Там примани розкішного життя, нагоди до емоцій, та самозабуття лізуть вікнами і дверима до мистця, щоб стягнути його з височин униз. Цих страшних ворогів мистецтва зуміла покійниця перемогти й, їм усім на злість, засіяти на ввесь світ.

Тільки скромність покійної ставала на перешкоді пізнати широким колам її цінности як людини. Цінності, які могли б служити за приклад для тих, що хотіли б знайти щастя у житті, а не бачать, що воно лежить перед ними.

Нехай кілька оцих рядків, хоч як нескладних, що походять із щирого серця, будуть китичкою незабудьків на далеку від нас могилу на Рідній Землі. А те, що хотіли б сказати її Духові наші серця, нехай Божі птиці занесуть на її могилу та райським співом щебечуть їй навіки.

ВАСИЛЬ БАРСЬКИЙ

(Закінчення зі стор. 3)

ня 1730 р., що він одержав листа з Александрії з датою 6 вересня 1730 р., від Василя Барського. П. Орлик подає біографію В. Барського, згадує і несподівану смерть архимандрита Р. Турського, що мандрував з В. Барським. Далі П. Орлик записує, що „років тому чотири, В. Барський мешкав у мене більш як рік" (1726) і що він бажав би мати В. Барського ще раз у себе, бо міг би тоді довідатися від нього про всю його подорож та про різні краї і люди. „Бо він з природи вельми цікавий, певно не обминув і найменшої справи та описав ретельно всі ці східні країни, що в них бував і все, що бачив" (І. Борщак „Діла і дні Гетьм. П. Орлика", за невиданим Діярієм. НТШ. Кореспонд. засідання, Сарсель 1952, ст. 18-19). П. Орлик нічого не згадує про розмови з В. Барським на політичні теми, ані про якесь спеціяльне завдання для Барського. Але так само П. Орлик ніде в своюму „Діярії" не говорить, про що він говорив при своїх відвідинах французького чи голляндського консула в Солуні, хоч самі факти відвідин занотовує в кількох місцях свого „Діярія". Очевидно, що особливо важливі і секретні справи і розмови П. Орлик взагалі не записував до свого „Дневника". Так само і Василь Барський у своїх докладних описах цілої своєї мандрівки ані словом не згадує про свою зустріч і довший побут у гетьмана П. Орлика, що очевидно було б актом державної зради.

Великий подвиг відважної людини, з сильною волею і широким колом духовних заінтересувань, особливо яскраво і вартісно відбився в його студіях і дослідах архітектурних пам'яток. Треба ще згадати, що рідний брат нашого мандрівника — Іван був визначним київським архітектом і ті свої знання і замилування винесли брати Барські найперше з Київської Академії.

Уже в початках своїх мандрівних записок, автор виявляє незвичайну спостережливість і талан до опису, аналізи і синтези. Він описує не тільки самий процес мандрування, здобуття поживи та допомоги людей, але постійно описує красвиди, явища природи, підсоння. Одначе найбільше спиняється над описом міст та їх архітектури, укріплень, пристаней та інших споруд. Його опис будов просто зразковий. Не тільки подає відомості про будівельні матеріяли, пляни, архітектурні форми, прикраси, але розміри, спосіб перекриття будов і вигляд даху, деталі дверей, вікон і, не рідко, спиняється докладно над історією будов. Для того використовує місцеві архівні і літературні джерела, епіграфічні пам'ятки та усні перекази (ці останні подає дуже критично). Самі описи міст, монастирів і храмів незвичайно послідовні, систематичні, методичні. Зокрема про храми не забуває подати форму і характер пляну будови, розміри, фундаменти, систему перекриття, склепіння бань, різьб, прикрас, ікон, дзвонів, розпису, все маючи на увазі красу і гармонію форм і барв. В багатьох випадках подає точні обміри і рисунки плянів і загального вигляду будов. Це метода дослідника і мистця, що цінить мистецькі твори та захоплюється ними з ентузіязмом, а при тім зі суворим об'єктивізмом.

Особливо зразкові описи В. Барського церков відомого монастиря Атону — цього мистецького осередку, що довший час був джерелом мистецтва т. зв. „візантійського ренесансу" для цілого християнського Сходу. Ці описи такі докладні, точні, вичерпні і такі фахові, що ще досі не втрачають своєї джерельної вартости. Досить вказати, що відомий дослідник візантійського мистецтва проф. Н. Кондаков, що перед першою світовою війною вважався у Росії найбільшим авторитетом, а після війни займав катедру візантології на Карловому університеті в Празі — постійно використовував працю В. Барського і можна сказати, використовував безцеремонно. Хоч Н. Кондаков, за царських часів, при велекій матеріяльній допомозі Російської Академії Наук організував спеціяльні „експедиції" до Царгороду, Греції і на Атон для дослідження мистецьких пам'яток, але опис архітектурних пам'яток Атону подавав, не після власних спостережень і дослідів, а просто . . : списував описи зроблені нашим Василем Барським в 1745 році — отже описи виконані 150 років перед Кондаковим! Стверджуємо цілком певно, що архітектурний опис головної т. зв. триконхової церкви на Атоні з 1293 р., уміщений в праці Н. Кондакова „Памятники христіанского искусства на Афонѣ" (Петербург 1902) — це дослівно переписаний опис Василя Барського (Гл. „Странствованіе Василія Григоровича Барского по святымъ мѣстамъ Востока, 1723-1747, Петербург 1885-1887). Виявляється, що науково описова метода новітніх російських учених ніяк не перевищувала методи української вчености половини XVIII століття!

Після смерти Василя Барського, оригінал його рукопису „Путник" і альбом рисунків зберігався в домі його матері до 1794 р. Цей рукопис переписували в численних рукописних копіях і вони були широко відомі по цілій Україні. Перший проєкт видання „Путника", належав С. Тодоровському і Олексі Розумовському. Перше здійснене видання належить Василеві Рубанові „Пѣшеходца Василія Григоровича Барского . . . путешествіе къ святымъ мѣстамъ", 1778 року і згодом 5 інших видань. Видання Рубанова — це груба профанація писань автора, з самовільними змінами і доповненнями редактора та „виправленням" староукраїнської книжньої мови на сучасну московську мову, про що признався і сам видавець-редактор. Дальші численні російські видання були наслідком „ревнителей православія" та офіційної московської політики „звільнення православних" з-під мусульманської зверхности і опанування Царгороду. І так в 1847 р. в Москві вийшов витяг з „Путника", під загаловком „Путешествіе во Іерусалимъ", що витримало 3 видання.

Крім того, тексти В. Барського використовувалися в численних російських релігійних та інших часописах, часто без зазначення джерела і автора! Сам оригінал В. Барського опинився у московського купця Івана Нікітіча Царського, згодом став власністю гр. А. Уварова, який передав рукопис до Публічної Бібліотеки в Петербурзі. Нарешті найповніше видання В. Барського, цитоване вище, вийшло накладом „Православного Палестинскаго Общества" в Петербурзі в рр. 1885-87, за редакцію Н. Барсукова в 4 томах, але також без точного дотримування мови Барського. Серед численних статтей про В. Барського російською мовою, одна з найбільш солідних належить А. Гиляровському в „Русскій Архивъ" (Москва 1881, к. І, ст. 58-136).

Незвичайно цінні рисунки В. Барського розійшлися по приватних руках та загинули через недбальство. Мало бути їх всього 136. Частина була в Печерській Лаврі, поодинокі зошити у архиєп. Є. Тодорського, Н. Бантиш-Каменського і в Казанському університеті. Лише незначна частина мистецьких праць В. Барського була опублікована у тяжко доступних тепер виданнях: Є. Голубинського „Археологическій Атлас" і „Записки Одесск. О-ва исторіи і древн.", Одеса 1850 р., т. І, ст. 649-681. Один з тих літографічних репродукцій рисунку В. Барського з його власноручним підписом „Монастиръ рускій, 1744", виконаний типовим українським скорописом. Самий рисунок репродукуємо у значно зменшеному вигляді, але і він свідчить про доброго рисівника, що незвичайно старанно, докладно, та зі знанням архітектурних форм, змальовує один з монастирів Атону.

До речі, треба ще згадати про національні, патріотичні почуття В. Барського. Як бачимо, мандрівник називав свою Батьківщину „Русь", культуру і мову „рускою". Звичайно це вистачало російським редакторам і видавцям щоб „виправили" стару назву України на „Россію" і цілий палкий патріотизм В. Барського до своєї Батьківщини-України, приписували російській імперії. Наприклад, ніяк не можна зрозуміти, щоб В. Барський, оповідаючи про палестинську спеку, ставив поруч неї „благорастворенный климат Рускій" — це значить відносив його до московського кмілату. Русь — Україна, на думку В. Барського, — це зразкова країна у всіх відношеннях, кращої від неї нема на світі:

„Рускої-бо земли, во всем світі ність лучшей к благопроізрощенію плодов земли й стран величайщих й краснійших ність, земля воистину благословенная, земля млеком й медом кипящая". Так само любить і поважає Василь Барський своїх родичів і кревних. Все це, очевидно, відноситься до Києва і України, а не до Москви і Московії, або російської імперії, як цілости!

Зрештою, зносини Василя Барського з гетьманом Пилипом Орликом і перебування в його домі в Солуні „більше, як рік", пророчисто свідчать про його національну приналежність та політичний світогляд світлого дороговказу великого гетьмана І. Мазепи!

Думки про комедію

(Закінчення зі стор. 3)

Коли б хтось з нас, сучасників Миколи Куліша, в роки трисмерків української літератури в першій половині 30-их років, сказав був Кулішеві, що два десятки років пізніше його заборонену переможцями Мазєпиними комедію, українська вільна еміграція матиме змогу виставляти в найбільшому світовому місті, де пересікається культура і мистецтво всіх народів і рас світу, то Куліш вважав би це, або фантастичним сном підпилого поета, або хворою уявою божевільного Народного Малахія (Стаканчика) про ефемерну „голубу даль". Але яке щастя все таки ствердити, що це ані фантастичний сон, ані ефемерна „голуба даль" його улюбленого трагічного персонажу, а звичайна наша нюйоркська театрально - мистецька дійсність.

Ми, можливо, дуже невеликий гурт тих, що мали щастя колись бачити „Мину Мазайла" в чудесному „Березілі" в поставі неперевершеного нашого режисера Леся Курбаса — з великим хвилюванням і цікавістю чекаємо на заповіджену виставу. Сподіваємося, що з не меншою цікавістю на цю виставу чекають тисячі українців, як і в Ню Йорку так і багатьох інших містах нашої соняшної Америки.

Ентузіястам акторам, що самовідданою працею підготовили нам цю небуденну виставу з вдячністю побажаємо вірімо, що заходи Ком. Доп. якнайбільшого успіху. Рівнож Родині Миколи Куліша, під патронатом якого відбуватимуться ці вистави, знайдуть повне зрозуміння серед нашого жертвенного громадянства і не буде ні одного українця і українки, які не подивилися б на цю надзвичайну комедію!

Б. Подоляк

Степан Куропась

ШІКАГОВСЬКА ХРОНІКА

Українську фармерську громаду в Торп відвідав я під час своїх вакацій, коли їздив ловити рибу до Гейворту Тим разом задержався у предсідника 376 відділу У. Н. Союзу п. Троця, на його прекрасній фармі. Вже здалека, в товаристві союзовців проф. Коваля, Миколи Ткачука і Гриця Масника, любувалися ми розлогими ланами і табунами худоби, що вигрівалася на сонці. Перед фармою оглянули українську церкву, обсаджену смереками, як свідок слави минувшини. Родина Троців (приїхала і дочка з дітьми з Мінеаполісу) — це давні поселенці, яких земля заманила аж з Брукліну. Тартаки вирубували тоді грубий ліс, машини палили, а на тих зрубах і згарищах осідали наші люди фармерувати. Приємна пані Троць запросила нас у сад відпочити і дала нам на дорогу кілька мішків „паперівок". Дочка запросила на перекуску. Маєток п. Троця з добрими будинками, машинерією і молочними коровами стоїть гордо, як хутір на Волині. Пан Троць фармерував, доки коні на фармах мали слово, а як машини взяли верх, передав господарство синові. В околиці Торпу і Люблин є величезні польські костели, католицькі і „народові", а українська громада не має сталого священика. Час від часу відвідує їх о. Біляк з Сейнт - Полу. Гостинна родина Троців просила

На фармі у предсідника 376-го Відділу УНСоюзу, п. Троця

нас зостатись на ніч, щоб наговоритися досхочу, та, нажаль, ми мусіли залишити те приємне місце."

У День Праці їздив я з членами управи оселі й іншими заінтересованими людьми оглядати різні майбутні об'єкти під оселю. Бачили різні об'єкти, менше або більше пригожі, оглядали оселю сербів. Звичайно, нелегко знайти місце, про яке всі могли б сказати „окей". Та передумовою великих діл, народних домів, осель, церков і т. п., є упорядковані відносини в громаді, а гроші сходять на дальший плян. Без упорядкування українських громадських відносин в Шікаго будуть розбивати собі „лоби" всі добрі й великі діла.

Михайло Белегай, перший фінансовий секретар Української Світової Виставки в Шікаго в 1933 р., помер на недугу серця. Покійний мав свій „ріл-естейт-офіс" а у вільних хвилинах жив в Індіяні, де з пустаря і каміння створив овочеву фарму. Ще в Канаді писав і видавав брошурки на агрономічні теми. Скінчив гімназію у Львові і відслужив один рік в австрійській армії як однорічний. Був шкільним товаришем полк. Коновальця і в 1929 р., коли Коновалець відвідав Шікаго, „друзі щиро обнялися". Був першим головою відділу ОДВУ в Шікаго. Належав до релігійної секти, що вірить в мандрівку духів. На ту тему написав навіть книжку „Розмова в духами". Останніми роками нездужав і не брав участи в українському житті, однак фінансово завжди підтримував українські справи.

Літня спека, що доходила у нас в серпні до 102 степенів, надокучила не лише людям і припинила організаційне життя, але наробила мільйонових шкід. Перший раз цього року бачив я в стейтах Ілиной і Висконсін знищену сонцем кукурудзу, яка висохла і передчасно дозріла. Такі шкоди бувають що-року на пісках Мішіґену й Індіяни, але на чорноземі довкола Шікаґо. Пасовиська і степи стали рудими й поганими, а в багатьох передмістях Шікаґо заборонено, з браку води скроплювати травники і городи.

Українську книгарню відкрито у нас на Деймен і Супіріор! За моєї пам'яті Шікаґо не мало ще своєї книгарні, а тому і книжки мало хто читав, бо звичайно поки людина збереться замовити поштою книжку зі „Свободи" в Ню Йорку чи Дітройту, минуло кілька місяців. А читати треба, інакше людина відстає від українського світу, і не може знати наших нових письменників, їх думок та напрямків. Що воно так, свідчить навіть те, що хто зна коли б я був зібрався на купно книжки „Наш Львів" а так купив, бо побачив. Купив ще брошуру „Українці в Британській Колюмбії".

Нова книгарня, управителем якої є проф. Маркіян Терлецький, виповнить в Шікаґо ту книжкову прогалину і може навчить людей більше читати.

Нові українські бизнеси відкривають свої двері в Шікаґо. Найновішим склепом є в нас модерно уряджена масарня на Деймен і Шікаґо Евню, власником якої є спілка, на чолі з п. Шлапаком. В густо заселеному українському районі нове підприємство має всі дані на успіх.

Шікаґовські мости через ріку Шікаґо відзначали минулого місяця 100-літній ювілей. З ювілейних промов з цієї нагоди виходить, що від заложення міста 1833 року воно мало лише пороми або т. зв. фері. Перший міст побудовано коштом $482.20, увесь з дерева. Причиною того, чому місто не будувало довго мостів, було те, що корабельний рух на ріці треба було вдержувати, а не було тоді, ще знання, як будувати мости, щоб підносилися. Зразу будували такі мости, які можна було замикати, себто притягати до берега! (як на Січі). На зміну тих мостів прийшли такі, що відкривалися по боках. На середині ріки стояв сильний піляр, на якому були повішані обидва крила мостів. Щойно в 1895 році побудовано перший міст, крила якого відкриваються всередині і підносяться вгору. Наймодерніший подвійний міст будується тепер в системі нової Конґрес Стріт Суперґайвей!

В українській оселі цього року, завдяки Українському Народному Союзові, перебували малі союзівці-сироти 10-літня Мирослава Мушак і Ростислав Риндик. Це діти новоприбулих родин, батьки яких подбали про членство в У. Н. Союзі. Хоч невелика це поміч, та проте щира й в додатку доказує, що УНСоюз дбає не лише про великі народні справи, але й про малі! На селі, над озером Равнд Лейк, серед дубів, працювали

В УКРАЇНСЬКІЙ ОСЕЛІ

Осип Дацко; інж. Степан Куропась; головний контрольор УНС; мгр. О. Нагорняк; Є. Козак; інж. Ілля Семянчук; Тарас Шпікула, гол. радний УНС і діти Ростислав Риндик; Мирослава Мушак і Д. Козак.

діти на закінчення сезону українську оселю, а на пам'ятку була знята спільна знимка дітей-стипендистів У. Н. Союзу й управи оселі. З подувом зимових вітрів із півночі оселя опустіла, лише в неділі приїжджає сюди народ на малі імпрези, печення картоплі та ловлю риб. Йдуть поважні заходи для придбання більшої оселі фарми з озером і лісом, де можна було б, крім дитячої оселі, створити ще пластовий табір і вакаційну оселю для старших громадян.

Охорона льокаторів, яка тривала до кінця липня б. р., не вийшла на добро ні льокаторам, ні власникам домів. Тому, що власники домів не мали досить грошей на щорічну направу домів, в багатьох районах доми прийшли в занедбаний стан. Деякі несумлінні домовласники тягнули з домів лише зиск, а не давали їм навіть найменшої опіки.

Тепер 20% домів валиться. Дуже часто при цьому постають пожежі, в яких гинуть десятки людей, головно в т. зв. кольоровому дистрикті. Батьки міста, що подбали про величезні податки від реальностей, не знають, як змусити власників до направи домів, бо ремонт коштував би більше, як дім, і власники воліють зрікатися таких домів, ніж їх направляти.

Міські купелеві пляжі на озері Мішіґен закрито на Лейбор Дей. Разом 14 мільйонів людей користало з них цього року, — на 5 мільйонів більше, як минулого. Пляжі на Норт і Монтроз евеню були найбільше популярними, бо мали по 2½ мільйона відвідувачів.

Жидівська 400 тисячна громада в нашому місті, що складається з консервативних хуситів і модерних сіоністів, святкує солідарно Жидівський Новий Рік. В ті дні найкраще було пізнати, яку силу мають шікаґовські жиди в торговельному житті міста. Центральні вулиці міста завмерли, а торг зменшився на половину, як виявляють статистичні спостереження.

В Гарвей, передмістю Шікаґа, що є осідком 335-го відділу УНСоюзу, будується українську церкву. Першу Службу Божу в новій парафії відправив о. Дармоць з Гемонд, Інд. в Народному Домі, бо ще потриває довший час, заки церква буде скінчена.

Секретар 335 відділу п. Мотулька поважно занедужав і його пост перебрав п. Кухарський, мол.

114-тий відділ УНСоюзу проголосив мобілізацію православних українців до Українського Народного Союзу. Видав окрему відозву в пресі і радіо зі закликом, до православних українців. Звичайно, до відділів УНСоюзу можуть належати українці різних віроісповідань, однак управа 114-го відділу хоче в першу чергу зібрати православних українців у свої ряди і збудувати так силу, яка евентуально могла би для УНСоюзу пропасти! Заклик звучить:

До новоприбулих Православних Українців у Шікаґо!

Минає третій рік, як то перші новоприбулі до Шікаґо православні українці зорганізували 114 Відділ Українського Народного Союзу, який є одиноким православним Відділом УНС в цілій Америці.

Ідея заснування православного Відділу містила в собі глибший зміст... Найближчою ж метою цього Відділу було: найперше, засвідчити Українському Народному Союзові вдячність за його моральну, як теж і матеріяльну, опіку над скитальцями як в Европі, так і в Америці; подруге, піднести значення Українського Народного Союзу, не лише як суспільно-громадської — допомогової організації, — але й як організації всеукраїнського значіння, що допомагає українському народові в його боротьбі за здійснення Української Самостійної й Соборної Держави; потретє, дати змогу православним українцям знайтися в своїм найближчім оточенню, в якім вони могли б плекати та розвивати близькі їхній душі, звичаї й традиції своїх батьків; і, нарешті, організовано нести моральну й матеріяльну допомогу кожному членові Відділу.

На жаль, тільки мала частина з новоприбулих православних українців, яких у Шікаґо є близько 3,000 осіб, зуміли оцінити благородні заміри основоположників 114 Відділу УНС.

Тому сьогодні, в цей спосіб, звертаємося до всіх українців православного віроісповідання зі закликом: Зупиніться над тою метою, що стоїть перед 114 Відділом УНС! Виявіть свою українську православну солідарність! Збудіть почуття обов'язку — стати, разом із родиною, членом цього Відділу. Доверщіть того, щоб 114 Відділ УНС став не тільки гордістю Українського Народного Союзу, але й славою усіх православних українців!

Віримо у приязнь і пошану до нашої православної родини в 114 Відділі УНС, та подаємо адресу секретаря Відділу, до якого просимо зголошувати заяви вступу в члени.

Рівночасно з цим повідомляємо, що Управа 114 Відділу Українського Народного Союзу підготовляє спільну зустріч усіх православних українців міста Шікаґо — в формі чайного вечора з концертом і веселою розвагою.

Ця зустріч дасть нам можливість ближче пізнатися й наблизитися один до одного. — Про день тої зустрічі буде повідомлено в радіо, в часописі й в окремій відозві.

Управа 114 Від. УНС.

Адреса Секретаря:

Олександер Калюжний,
1245 Н. Дамен Аве.,
Чікаґо 22, Ілл.

Тел.: AP — 6-3835.

НА ПОЧАТКУ АКАДЕМІЧНОГО РОКУ

По всіх країнах світу місяць жовтень — це час, коли після вакаційного відпочинку оживає життя в усіх високих школах. Часописи і журнали у цьому місяці заповнюються оголошеннями та статтями, присвяченими проблемам виховання і освіти молоді та підготові її до великої і важливої національної місії у майбутньому. У цей час очі цілого загалу звернені на ці проблеми. Абстраґуючи від потреб сучасности, кожний народ дивиться в майбутнє своєї нації, в майбутнє росту її духового потенціялу, від якого залежать не тільки суто політичні досягнення нації, але також і її роля та позиція в світовій історії.

Значення такого загально-суспільного відгуку незвичайно велике і корисне, бо, з одного боку, це стимулює дух молоді, а з другого підносить престиж освіти і науки. Отже нічого дивного нема в тому, що на цю справу звертають головну увагу всі ті народи, яким Боже Провидіння дозволило втішатися своєю державою і наділило їх сприятливими умовинами для належного духового і культурного розвою.

Зовсім інакше виглядає це у народів бездержавних, зокрема в тих, що не мають ані своєї національної незалежности, ані навіть своєї рідної землі. Викинені недолею поза межі батьківщини, вони з тугою у серцях подивляють культурні досягнення народів, що серед них перебувають, та мріють про подібне щастя у своїй визволеній рідній країні. На жаль, щоденна боротьба за „хліб насущний" затирає, звичайно, з їхніх очей дійсний образ майбутнього духового росту свого народу та духової сили своєї майбутньої держави.

У таких спільнот на чужині жовтневі традиційні дні інавгурацій проходять непомітно. Правда, є окремі етнічні спільноти, що для них ці проблеми з різних причин можуть бути мало актуальними і не дуже важливими. Але до таких спільнот не може зараховувати себе українська, що, як після першої, так і після другої світової війни, була і є політичною еміґрацією. Отже в такій спільноті, як наша, жовтневі дні університетських свят не можуть і не сміють пройти без належного відгуку, тим більше, що, як ніяка інша спільнота, ми маємо на чужині і свій рідний Університет і доволі великі кадри студентської молоді. Чи ж можемо ми в цей час забути про нашу єдину сьогодні „Альму Матер" і про її студіюючу молодь, яка під погірдливою назвою „дипіста" рештками своїх сил здобуває в своїм Університеті правдиве знання своєї рідної науки і культури, що його хоче перенести на зведолену Батьківщину. Пройти цього забуттям не можемо вже з суто національного почуття обов'язку супроти тієї нашої молоді і супроти рідного Університету, який впродовж 33 років репрезентує нашу духову культуру на чужині, високо несе прапор української високої школи і разом з тим прапор нашої історичної Правди.

Ось перед нами обіжник Ректорату Українського Вільного Університету в Мюнхені про чергові 33-ті Річні Загальні Збори Професорської Колеґії з дня 10 жовтня ц. р., а поруч того — повідомлення про 33-тю інавгурацію в дні 17 жовтня ц. р. Обидві ті урочисті події відбудуться, безперечно, дуже скромно у порівнянні з іншими університетами державних націй незвичайно вбого. Але для нас усіх ці урочистості мають незвичайно велике значення, бо вони звертають очі світу на те, що хоч ми порозкидані по цілому світі, але духово творимо одну висококультурну національно - державницьку спільноту з своїм власним незалежним Університетом, який в нічому не поступається перед університетами державних народів. А це вже не тільки наше велике досягнення, але й одночасно основний показник нашого духового потенціялу та нашої державно-творчої і всенаціональної зрілости. Зрозуміти це ми мусимо всі, зокрема наша спільнота в ЗДА і в Канаді, яка мусить щонайменше в місяці жовтні звернути належну увагу на Український Вільний Університет і на студентську молодь та допомогти їм виконати їхнє завдання якнайкраще.

Тому в ці традиційні дні звертаємося до всіх наших професорів та бувших студентів УВУ, до всіх наших політичних та суспільно-громадських організацій і, врешті, до цілої нашої спільноти в ЗДА і в Канаді із закликом прийти в місяці жовтні з належною допомогою для нашого єдиного в світі Українського Вільного Університету.

Не забуваймо, що наш Університет спирається нині лише на жертвенності нашої спільноти. Таким він залишиться доти, доки наша Батьківщина не покличе його з свої вільні рідні мури.

Твердо віримо, що зокрема всі наші громадські діячі і вся студентська молодь в ЗДА і в Канаді включиться в спільну акцію допомоги нашому Університетові і допоможуть йому виконувати в цьому академічному році свою корисну для нашої майбутности діяльність.

Товариство Прихильників УВУ в ЗДА.

ЮНІ ЧИТАЧІ Й НОВІ КНИЖКИ З УКРАЇНОЗНАВСТВА

(Закінчення зі ст. 2)

схильність до мандрівництва, мрійливости та фантазування, яка переходить у галюцинації. Ані найближче окруження, ані школа не перешкоджають йому в тому. Чари природи спричинюють його „альпійську недугу".

Нам здається, що Петро є тільки винятковим явищем, в нашій практиці ми не зустрічали таких. Значить, це не тип. Нам здається, що авторка подекуди кривдить таборові установи, які дбали про виховання та навчання дітей і поборювали самоволю.

Герой повісти оповідає про себе, свої спостереження, думки, почуття, пригоди. Така форма повісти не принаджує дітей. Вони захоплюються більше оповіданнями про пригоди подорожників, мисливих, відкривців, дослідників. Тому, коли ми спробували читати цю повість на курсах українознавства, треба було багато пропускати, а навіть слухати неґативної критики. Такого не завважили ми, читаючи тим самим дітям „Сина України", „Княжу славу", „Марусю" Вовчка. Коли ми прочитали про захоплення Альпами, то авдиторія дивувалась: чому не Карпатами? Власне, це можемо закинути повісті, що посередні згадки про Україну, про її минуле та майбутнє не виховують патріотизму. Наші діти захоплюються безпосереднім геройством, що його бачать, що про нього чують.

Поза цими теоретичними завваженнями, мусимо підкреслити в повісті принадність стилю, мистецтво зображування природи, тонку спостережливість психологічних явищ.

Друга повість, що займається життям скитальців, то „Поміж берегами" Дарії Ярославської, видана у Филадельфії в 1953 р. („Київ"). Це — глибока аналіза того муравлища, що йому на ім'я: переселенський пункт. Авторка назвала цей твір повістю, а нам здається, що краще підходила б назва: фільмові образи; вони зняті з людського горя, до якого мало спочуття виявляють опікуни скитальців. Немов епізоди, що проривають нескінченний хід оповідання, являються три окремі нариси, що висвітлюють психологію героїв на основі їх виховання й минулого життя. Три різні світи об'єдналися спільним горем: нащадок гетьманського роду, Юрій Розумовський, вихований комуною, згодом перезваний в таборі на Яшка Савчука, Кайтослава Костишин, потомок священичої богобійної сільської сім'ї, Петро Володар, давній Володарів друг з Волині, одружений з словачкою — то мешканці кімнати ч. 105 в переселенському пункті. „Були це люди чужі собі, далекі своїми зацікавленнями, кожен з іншим світосприйманням, у яких минулі переживання сформували відмінні душі. Але спільна еміґрантська доля звела їх на деякий час докупи, то й у тісноті кімнати намагалися мати для себе зрозумілість і уступчивість, а з клопотів викресати трохи усміху, щоб їх легше пережити". Рівночасно їх опікуни зображені як люди, що ніколи не знатимуть справжніх переживань еміґрації. „Во можна ставити людині безмежну кількість питань і не створити собі образу, як наростала її психіка, що була товчком її дій . . ."

Авторка спостерігає дуже бистро, креслить по-мистецьки характери, типи й конфлікти, хоч не викінчує сюжету. Її стиль можна окреслити як імпресіонізм. Ця книжка читається з найбільшим зацікавленням, без спочинку. Її рекомендуємо старшій молоді.

І врешті третя нова поява. Це — „Спогади фронтовика" Евстахія Загачевського, видана у Мюнхені 1952 р. Могутній образ воєнних подій, пережитих скромним, талановитим автором. Страхіття недавніх і свіжих днів, що перетворили людину на машину, фанатизм і самозапертя у боротьбі з большевиками, жах у передсмертному конанні на бойовищі різних світів, нага правда — то враження у читача, що не відірветься легко від цієї лектури. Ці спогади виявляють теж критичне наставлення бійця до своїх випадкових потягнень, спонукують до самобичування, до каяття та рефлексій, що аж надто часто аналізують наболілу душу вояка в чужім мундирі, подібного долі всіх тих, які ставили собі метою навчитись воєнного ремесла, щоб приготованим зустрічати майбутні події. При тому вражає самопожертва за друзів, що в обличчі грози смерти зникаються і чужі стають найріднішими. Особливо санітарна служба повна жертвенности.

Цю книжку, подібну своєю тематикою до Ремаркової „На заході без змін", читатиме з [illegible] відддихом старша молодь.

ХРОНІКА УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ

В Арґентині

РЕД. В. ДУШНИК В БУЕНОС АЙРЕСІ

В подорожі по країнах Південної Америки прибув до Буенос Айресу п. Володимир Душник, який є директором Місії для Служби Воєнних Утікачів Національної Допомогової Конференції на Південну Америку. Згадана організація — це відділ Католицької Конференції ЗДА, очолюваної Кардиналом Спелманом, яка об'єднує кілька мільйонів членів.

Володимир Душник приїхав до Аргентини з Бразилії, де, як це подає тамошня українська преса, відбув ділові розмови з представниками уряду, архиєпископом католицької церкви та іншими достойниками. Відбув також нараду з представниками українських установ в Куритибі та Прудентополі.

По приїзді до Буенос Айресу п. Душник був прийнятий на авдієнції у примаса арґентинської католицької церкви, Кардинала д-р Л. Копелльо та в інших католицьких колах. Мав зустріч з представниками українських установ, яких поінформував про життя та діяльність української спільноти в ЗДА.

З Арґентини п. Душник виїхав до Чіле і правдоподібно поверне до Буенос Айресу в дальшій подорожі по сусідніх державах.

О. О. КАРПЛЮК В „ПРОСВІТІ"

Централя „Просвіти" гостила у себе нового протоігумена ЧСВВ в Буенос Айресі, о. Ореста Карплюка, і недавно прибулого з Риму о. д-ра Патрила. Достойних гостей привітали члени Головної Управи, і, після вписання о. Протоігумена в пропам'ятну книгу „Просвіти", попросили їх до застеленого столу приготованого Жіночою Секцією.

П. Михайло Данилишин, як голова Централі, перший підніс келех за здоров'я нового протоігумена і побажав йому успіхів у праці над релігійним і культурним піднесенням нашої поселенчої громади. Відспіванням „многоліття" присутні представники всіх Секцій Т-ва виявили свою готовість співпраці з о. Протоігуменом на цьому полі. Опісля ред. Гр. Голіян від імени редколеґії „Українського Слова" підкреслив, що українська Церква і „Просвіта" йдуть тим самим шляхом до мети — одночасної служби Богові і Народові. Промовляв ще заступник голови Т-ва, інж. Бігун, який подякував усім за участь у зустрічі й зокрема нашим жінкам за дбайливо приготовану трапезу.

У відповідь на привітання о. продоігумен О. Карплюк висловив свою радість, що вперше має змогу запізнатись з просвітянськими діячами в Буенос Айресі, і заявив своє задоволення за миле прийняття. Церква — на думку о. протоігумена — це носій християнської любови, миру й єдности. Без неї немає правдивого поступу й культури. І тому найвища пора, щоб християнська любов запанувала між українцями без огляду на різниці віроісповідання і партійно-політичних переконань.

СПІЛЬНИЙ ВИСТУП С. У. МОЛОДІ

Дня 1-го серпня ц. р. в залі Народного Дому Філії Т-ва „Просвіта" на Док Суді в Буенос Айресі відбувся заповіджений спільний виступ Юнацтва СУМ при Центр. Т-ва „Просвіта" та філій на Валентін Альсіна, Сан Мартін і Док Суд, який пройшов під кожним оглядом з повним успіхом.

Програма складалася з народних танків у виконанні доросту згуртованого у Секціях Молоді. Вже при появі на сцені 16 пар молоді в наших національних одягах публіка прийняла їх бурею оплесків. Опісля були виконані гуртові танки, як „сіянка", „гонивітер" та „коломийка". В другій частині виконано: „аркан", „чумак" та „запоророзький герць" і закінчено сценічною картиною „Молитва за Україну". Приготування програми і навчання народних танків відбувалися під проводом п. Івана Прокопчука і п. В. Каплуна, при участі мандолінової оркестри „Бандурист", під управою п. В. Качурака і п. Ю. Гуренка.

Читайте українські книжки й газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила!

Спорт

„ЛЕВИ" — „ІҐЛЕС" 3:1 (2:1).

Шікаґо, 27. 9. 53. — Перемога „Левів" — заслужена. Вислід у цій висоті — справедливий для обох дружин. Сама гра — на високому поземі, хоч типова за пункти: тверда, завзята, моментами навіть за гостра. Стрільці воріт: Куцан 2, Маркевич 1. Склад „Левів": Касіян, Шанасаріян, Зарицький, Кузик, Пундор, Тищенко, Гладкий, Коханюк, Дахнівський, Куцан, Маркевич, Куляс, Мелешко. Глядачів: поверх 500.

Висліди Резерв:

Леви II — Некакса II 5:1
Леви II — Словакс II 2:2
Леви II — Іґлес II 4:1

С. К. „КРИЛА" — „НОРВИДЖИН" 1:1.

В другій дивізії сумівці зремісували з сильним противником „Амерікен Норвиджин" — кандидатом на мистця цієї кляси, що треба уважати за успіх.

Роман Дубляниця.

СУМА — БАРТУНЕК 0:2
СУМА — МЕНФІЛД 1:4

Клівленд. — Двоє перших змагань за чемпіонат стейту виявили ентузіястам „радикальних змін", що швець таки до кравецтва не надається; що перенесені до нападу оборонці офензиви не скріплять, а дефензиву ослаблять. З шістьох, утрачених у двох змаганнях воріт, добрих 80% сфабрикувала собі слаба дефензива українців. В тому самому часі заложник Лоєвський, а в змаганнях проти Менфілду ще й його партнер Середа, надаремно розпиналися під воротами суперника. Болюча наука двох програних змагань: латати діру в нападі, але не так, щоб від того вилізли... аж дві діри. Тепер, коли до дружини вернувся Міроєвський, це повинно сяк-так удатися (напад: Муць-Бойочук - Петрина - Міроєвський-Гошуляк).

Повертаючись до двох згаданих змагань, треба підкреслити дуже добру гру Войчука в помочі й воротаря Лютого. Завзято, на незвичному пості стопера, працював Косак. В нападі 37-літній Лоєвський, працюючи не по фаху, все ж виявив серце фанатичного юніора.

Це — в змаганнях проти Вартунека (в якому, до речі, українці грали в резервовому складі). Проти Менфілда найкращим на площі українським змагуном був Косак. Милу несподіванку справив Муць, жертвенно гарував Петрина. Єдині ворота здобув головою Гошуляк.

оНо

ЗАКЛИК

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ КОМІСІЇ СУСТА

В цілі заложення та доповнення відділів українознавства при найважливіших університетських, державних та громадських бібліотеках, прохаю культурно-освітніх референтів студентських товариств подати мені у найскорішому часі:

1. Адреси найважливіших бібліотек на відносному терені, зазначуючи, в якому ступні є доцільність заложення українознавчого відділу.

2. Які твори з українознавства вже знаходяться у згаданій бібліотеці.

Заразом прошу Управи Студентських Товариств проводити всякі збірки на ту ціль і присилати мені інформації про перехід акції на місцях.

Культурно-Освітня Комісія СУСТА старатиметься допомогти пляново перевести розміщення книг і прохає про підтримку у тій акції так студентства як і нашого громадянства. Всю кореспонденцію прошу надсилати на адресу голови КОК СУСТА:

Mr. T. Onuferko
909 N. 29th Street
Philadelphia 30, Pa.

БРАЗИЛІЯ СПИСУЄ СВОЇХ ІНДІЯН

В Бразилії, обшир якої займає 3,288,000 квадратових миль, досі не знають, скільки мешкає в цій країні індіян — первісних мешканців. Перепис задумують перевести до 1960 року, але це справа не легка, бо індіяни живуть у джунглях, куди важко дістатися переписувачам. Вони будуть послугуватися літаками, човнами, кіньми, мулами, а також змушені будуть добиратися до індіянських осель пішки. Припускають, що в Бразилії живе тільки 200,000 індіян, але інші статистики твердять, що індіяни становлять аж мільйон мешканців.

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка уважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських працівників.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

БАЙОН, Н. ДЖ. — Бр. св. Юрія відд. 380 повідомляє, що місячні збори членів відбудуться в п'ятницю, 9. жовтня, в залі Українського Нар. Дому при 33-35 W. 19th St., о годині 7:30 ввечір. Присутність членів обов'язкова! — В. Мартинів, предс.; М. Кармелюк, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Т-во ім. І. Франка відд. 146 повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 11. жовтня, о год. 1. пополудні під ч. 2965 Carpenter St. Обов'язком кожного прибути на ті збори. Буде трикварта льне справоздання контрольної комісії. Також хто має знайомих, які не є членами УНС, приведіть зі собою на збори, щоб їх вписати. — Уряд.

ЙОНҐСТАВН, О. — Т-во ім. О. Васараб відд. 348 повідомляє членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 11. жовтня, зараз по Сл. Божій в церковній залі при 526 W. Rayen Ave. — М. Бурий, предс.; Н. Стахура, кас.; М. Періг, секр.

ТАРЗАН, ч. 3164. Немає часу для формальностей.

WITH THE LEOPARD MEN SECURELY BOUND AND GAGGED, TARZAN HURRIED HIS COMPANIONS OUT OF THE TEMPLE.

QUICKLY JEROME SLID DOWN ONE OF THE PILLARS SUPPORTING THE BUILDING AND TARZAN LOWERED JESSICA INTO HER BROTHER'S ARMS.

"WE HAVEN'T THANKED YOU---DON'T EVEN KNOW WHO YOU ARE," JEROME BEGAN. "NEVER MIND," TARZAN INTERRUPTED. "WHEN YOU REACH THE RIVER, TURN DOWNSTREAM. I'LL JOIN YOU LATER."

Distr. by United Feature Syndicate, Inc.

Зв'язавши для безпеки леопардолюдей і заткавши їм рота, Тарзан принаглював своїх компаньйонів вийти з святині.

Джером швидко зсунувся по одному із стовпів, які підтримували будинок, і Тарзан подав Джессіцу в руки брата.

— Ми не подякували вам... і навіть не знаємо, хто ви — почав Джером. — Нічого не шкодить — перервав Тарзан.

— Коли доїдете до річки, поверніть за струмом. Я приєднаюся до вас пізніше.